

Nr 3 2009

KUST- POSTEN

och RÖRLIGA BLADET

KUST POSTEN

Organ för KA 2:s Kamratförening

Nr 3 2009 årgång 71

Utges av KA 2:s Kamratförening

Redaktör och ansvarig utgivare: OLLE MELIN
Adress: Författarevägen, 9 371 63 LYCKEBY
Telefon: 0455- 239 64
E-post: omelin@telia.com

Layout: DAG ÅSHAGE
telefon: 0455-482 18

Omslagsbild:

Flygfoto över Kungsholmen
Foto: Peter Nilsson

Kamratföreningen styrelse

Ordförande: Per Engkvist
Vice ordförande: Kent Alritzson
Sekreterare: Kent Alritzson
Vice sekreterare: Yvonne Wirbrand
Kassör: Sune Persberg
Ledamot: Göran Göransson
Suppleanter: Peter Glimvall
Erling Holmberg
Klubbmästare: Lars Iger
(adjungerad till styrelsen)

Kamratföreningens adress

KA 2:s Kamratförening
Box 527
371 23 KARLSKRONA
Telefon: 0455 - 866 22 (v sekr)
Postgiro: 9 80 67 - 2
Bankgiro: 5584-9483
Medlemsavgift: 125 kronor

Kamratföreningens utbud av KA-produkter

Kavajmärke	80:-
Medlemsnål	45:-
Slips KA 2	50:-
Slips KA	50:-
Livrem	120:-
Manchettknappar KA	150:-
KA 2 Idrottshistoria,	
Nattlig patrullorientering	30:-
Eskil Nyström och Marinens	
Hemvärnsmusikkår Kassett	60:-
Vykort Kungsholms fort (4 st)	10:-
Vykort Rosenholm (3 st)	10:-
CD Karlskrona Kustartilleriregemente	100:-

Ring kassören Sune Persberg för beställning
telefon 0455-274 56

Varorna levereras, när betalning skett.

Om varorna skickas tillkommer porto minst 20 kronor.

Postgiro: 98067 -2

Bankgiro: 5584-9483

Bildhäfte om KA 2 förläggningsplatser

Häftet kostar 60 kr och vill Du ha det
hemskickat tillkommer porto om 10
kronor. Du kan beställa genom att
sätta in 70 kr på postgiro 97 05 88-0

Gräsvik och dess historia

Boken kostar
60 kronor plus porto

Befästningspark Karlskrona

Boken kostar
50 kronor plus porto

KA 2-boken

kostar 100 kronor
plus porto
60 kronor

Besök på Beredskapsmuseet

Nu är det någon månad sedan, jag var i Helsingborg, och fick min årliga nostalgidos med fast kustartilleri. Jag var som vanligt inte ensam. Vi är några kustartillerister, som träffas en gång om året en lördag sent i augusti eller i början av september. Dagen inleds med samling vid batteri HB i Djuramossa, eller som det nu mer heter Beredskapsmuseet. Vård för besöket är museichefen själv Johan André. Vi tittar runt i museet, tar en fika och blir informerade om de nyheter, som tillkommit sedan föregående år.

I år var den stora nyheten närspaningsradarstationen i Laröd, iordningställd i ursprungligt skick, med allt, mobkartonger, använda handukar, askfat med cigarettfimpar, ja allt, ungefär som om man bara gått därifrån en dag i början av 1970-talet. Nsrr-stationen är väl värd ett besök för en sann fast kustartillerist.

Det fanns också ett annat nytillskott, som fångade mitt intresse. Det var en lysraketspjäs m/50. Skall vi säga ett kärt återseende, med en liten rysning när tankarna kom, hur en mörkerskjutning med denna tingest gick till på senare delen av sextiotalet.

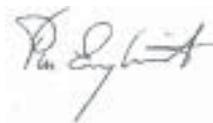
Det hände på batteri Tjurkö i Karlskrona skärgrård. Kustartilleriets Skjutskola var på plats och korpralen Engkvist kommenderades som lysraketspjäschef. Ganska raskt upptäckte jag, att det var nog ingen hederskommendering precis. Efter någon dags utbildning, tillsammans med pjäsbemanningen, förutom av mig själv som pjäschef bestod av en riktare och ett antal, jag tror det var fyra, laddare, två på vardera sidan och efter några pass batteriexercis var det dags

för mörkerskjutning. Som pjäschef befann man sig i skydd en bit från själva pjäsen utrustad med en "tångruska" på huvudet, det vill säga ett hörmikrotelefonset modell/ä. Framför sig hade man en omkopplingsbräda med något eller några stora mässingsvred på. Det var omkopplare, så man kunde koppla om sin förbindelse mellan lysledaren, riktaren som satt inne i själva lysraketspjäsen och sig själv.

När eldsignaleringen hade kommit i gång och man hade fått en lysbäring och "söklys" kommenderade, sköts det tre salvor med vardera två raketer i varje och med en bäringsdifferens mellan varje salva. I bästa fall hittade man då målet och kunde sedan fortsätta med "riktlys", två raketer i varje salva. Sedan gällde det för inbasmätaren att fånga målet, leverera mätvärdet till s-platsen och så vidare, tills att man kunde öppna eld med pjäserna. Snacka om fyrverkeri!

Det blev ingen mörkerskjutning den här kvällen i Helsingborg, utan dagen avslutas med att vi "turar" över sundet och äter en god middag tillsammans. Ett stort tack till Olle Wennerbeck, f.d. reservmajor i kustartilleriet, f.d. krigsplacerad vid batteri HB och numer uppskattad guide vid Beredskapsmuseet, från oss som också är f.d. krigsplacerade vid batteriet eller i spärrbataljonen, för att Du arrangerar de här träffarna.

Träffas gör vi kustartillerikamrater som vanligt vid den årliga höstmiddagen på Sjöofficersmässen. Ha det bra!

Inbjudan till höstmötet

Kamratföreningens höstmöte äger rum **onsdagen** den 28 oktober kl. 1800 på sjöofficersmässen vid Amiralitetsläppen
Traditionell Krigarmiddag serveras.

Pris: Medlem 150 kronor, icke medlem 250 kronor

Anmälan senast onsdagen den

21 oktober till Yvonne Wirbrand

0455-86622 eller yvonne.wirbrand@mil.se

VÄLKOMNA!

Parad för fanorna

Soldaterinran och korum på Kungsholmsfort

I en strålande sensommarsol genomförde Marinbasen Soldaterinran och Korum på Kungsholmsfort den 8 september.

Tidigare på dagen hade cirka 375 anhöriga till de cirka 300 värnpliktiga, som utbildas på fortet, informerats om verksamheten, fått en guidad tur på fortet samt bjudits på lunch.

Så genomfördes då Soldaterinran med Korum. Ställföreträdande Marinbaschefen, kommandörkapten Hans-Erik Fröberg, erinrade soldaterna och sjömännen om krigsmans skyldigheter i enlighet med av Riksdagen be-

slutad lydelse. Marinens Musikkår under Karin Svensson och Ulf Sigurdson spelade och amiralitetspredikant Kjell-Erik Amorelius förrättade Korum.

Utbildning av värnpliktiga för flottan sker i huvudsak vid Marinbasens grundutbildningsbataljon, vars chef f.n. är överstelöjtnant Peter Glimvall, som samtidigt är fortchef på Kungsholmen. Han är den 78:e i rakt nedstigande led efter den förste kände, Christoffer Grubbe, som verkade åren 1697-1699.

Kungsholmsfort är i dag världens oavbrutet längst bemannade fort och har varit militärt bemannat sedan april 1680. Högkvarteret föreslår nu, att den militära verksamheten på fortet avvecklas med utgången av 2010. Slutligt beslut är dock ej fattat.

Soldaterinran i Sverige har långa traditioner. Karl IX:es krigsartiklar är den äldsta föregångaren och därefter har en krigsmannaed svurits fram till dagens Soldaterinran. Innehållet i eden har dock förändrats många gånger under de snart 500 år, som förflutit sedan de första artiklarna.

Detta var också näst, näst sista omgången av värnpliktiga i det gamla systemet, som utbildas vid Marinbasen. Därefter kommer soldater enbart att uttas på frivillig väg och bli kontraktsanställda.

Marinbasen är traditionsförband för det nedlagda regementet KA 2 och för därför KA 2 fana

Olle Melin

Foto: Olle Melin

Åskådare

Ställföreträdande marinbaschefen, kommandörkapten Hans-Erik Fröberg på väg att genomföra Soldaterinran

Amiralitetspredikant Kjell-Erik Amorelius förrättar Korum

Marinens Musikkår

Anhöriga till de värnpliktiga åser ceremonien från Linje IV

Våra gamla befästningar

Almö

Almö i Karlskrona västra skärgård har egentligen aldrig haft några större befästningar.

För kustartillerister är Almö mest känt som ytterförläggning för KA 2 minörer. Redan 1905 köptes området av Greve Wachtmeister på Johannishus. Åren därefter skedde utbyggnad av området i form av stor förläggningsbarack med kök och matsal, officersmäss, marketenteri, förråd m.m. Vidare byggdes en hamn för minörernas fartyg.

Från början var det 2. och 4. min-kompanierna, som hade Almö som övningsplats. 1914 omdöptes kompanierna till 6. respektive 7. vilka 1942 slogs ihop till 12. kompaniet. 1956 kom namnet Minutläggningsdivision. Lägre lades ned som ytterförläggning 1952 och minörerna drog till Kungsholmen. Almö användes dock vid krigsförbandsövningar och Minutläggningsdivisionens tillämpningsövningar.

Almö var också mobiliseringsplats för de två minutläggningsdivisionerna, som ingick i krigsorganisationen. Därutöver hade 4. brigadtransportkompaniet sin grupperingsplats på Almö liksom sedermera ett av BK/KA 2 fältsjukhus, de s.k. MASS:en.

Mobiliseringsförråd. Foto Olle Melin

De stora träbyggnaderna från tidigt 1900-tal revs omkring 1980 och ersattes med ett då modernt mobiliseringsförråd i plåt.

Försvarsmakten använder fortfarande Almö som förrådsplats m.m.

Söder om Almölägre ligger Almö torn, som egentligen är ett mätstationstorn för lodbas ingående i 30,5 cm-batteriet på Aspöberg. Detta batteri lades ned 1950, men tornet står fortfarande kvar och fungerar nu som sjömärke, noggrant specificerat på sjökortet.

Slutligen, strax sydväst om golfbanan låg under Andra världskriget en strålkastaravdelning med uppgift att belysa eventuella luftmål. Om detta har vår framlidne medlem Bertil Gylling skrivit ett litet häfte. Under Andra världskriget användes beteckningen strålkastarbattery för en avdelning av detta slag.

Olle Melin

Almö hamn. Foto Olle Melin

Almö torn. Foto Olle Melin

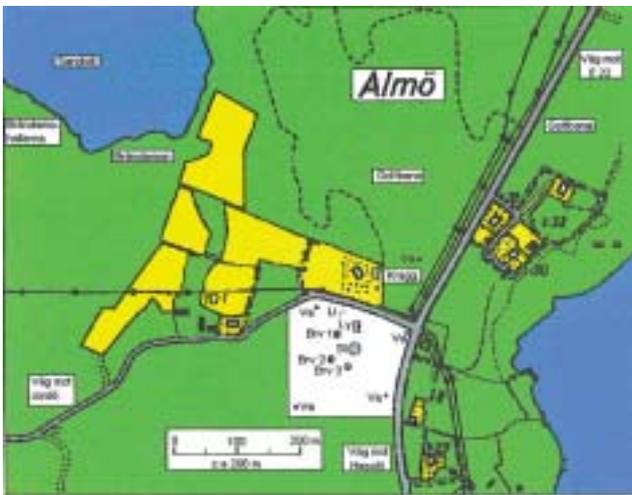
Ståvärn i anslutning till strålkastaravdelningen. Foto Bertil Gylling

Landstormen övar på Almö. Arkivbild

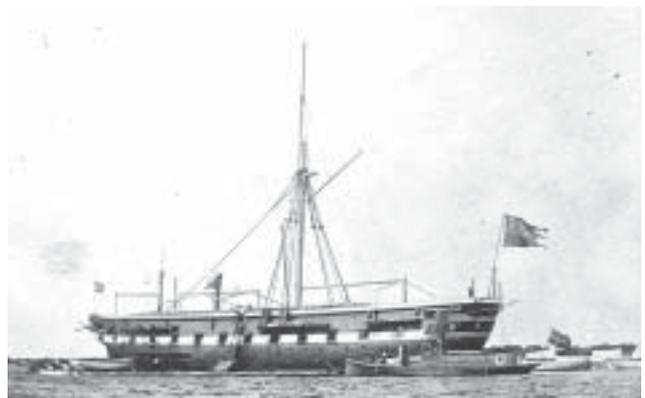
Marketerteri och officersmäss. Foto Gustav Karlsson

Förläggingsbarack. Foto Gustav Karlsson

Färdtecken.

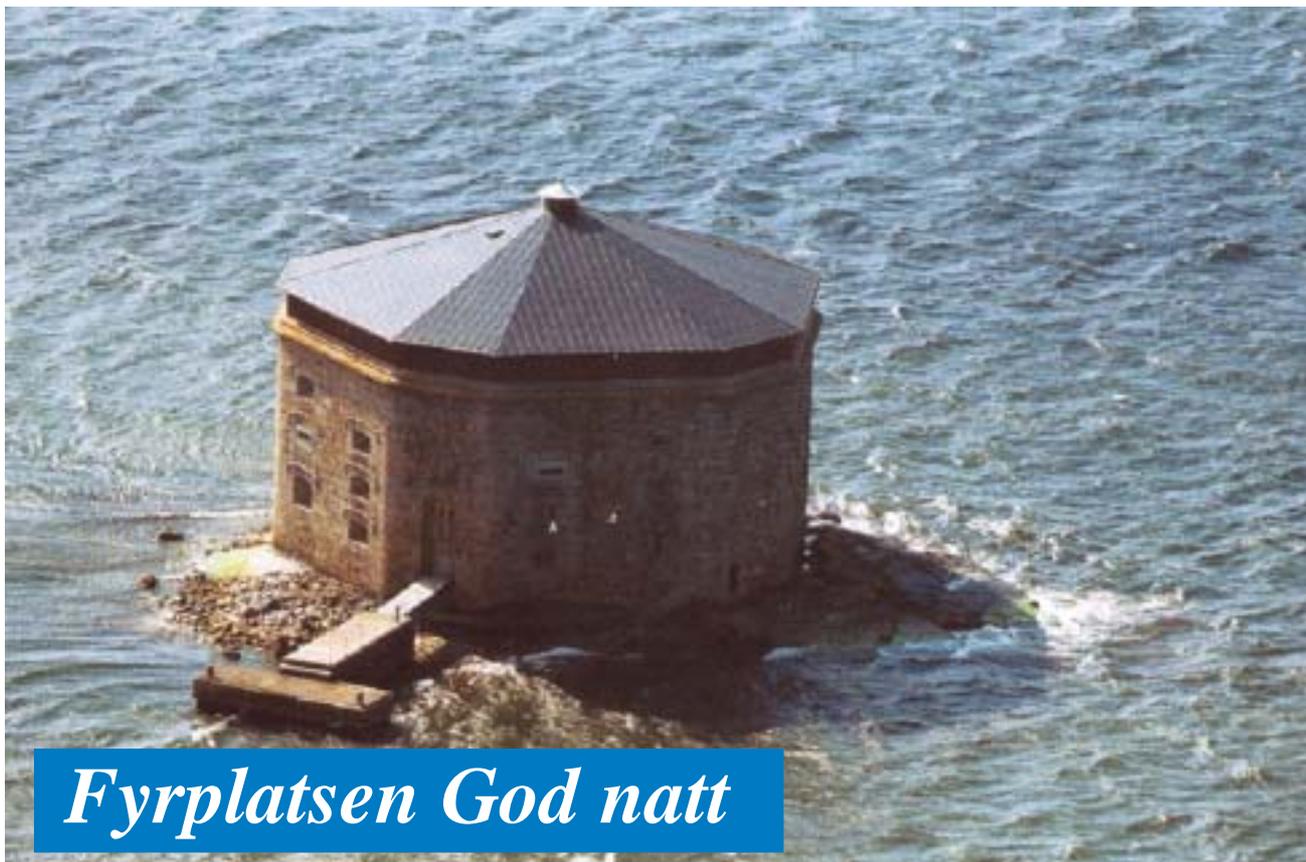
- St St Bastion 150 cm
- L/L Lyttorvagnst skottis.
- Brv1 - Brv3 Bröstvärn.
- L Liggbrunn.
- Ve Vekspösk.
- Flagg Flaggstället för tillställning av.
- Stadshus med tillhörande tomt.
- Levn eller annat uthus.
- — — — — Vredning.
- Åkerhus

Logementsfartyget af Chapman. Arkivbild

Närförsvarsövning i början på 1900-talet. Arkivbild

Fyrplatsen God natt

Foto Peter Nilsson

F yren God Natt kan man inte undgå att notera, när man passerar Karlskrona inomskärs. I tidigare nummer av Kustposten berättades det om God Natt som fästningstorn, vilket ju var dess ursprungliga ändamål och om byggnationen ute på det lilla skäret. När äntligen tornet var färdigbyggt 1863, befanns det inte vara tillräckligt starkt mot bakgrund av den då snabba militärtekniska utvecklingen med ångfartyg och räfflade, långskjutande kanoner. God Natt i egenskap av fästningstorn togs ur krigsorganisationen redan efter något år och hann inte ens utrustas med kanoner. Men tornet ligger där det ligger och som fyrplats har det varit mer än ändamålsenligt. Frågan är om "Gonars flöt", alltså skäret som tornet byggdes på, ändå inte fått hysa någon form av navigatorisk anläggning – ett litet fyrtorn eller åtminstone en kraftig båk?

Som sektorfyr är God Natt betydande med vita (ledande) sektorer i fyra riktningar: en in mot örlogshamnen och handelshamnen via Labratorieholmen, en mot Verkö, en mot stora infartsleden i gattet mellan Aspö och Kungsholmen och en mot inloppet västerifrån, ifrån Hasslöbron. Dessutom är fyren mycket lämplig för inpejling från övriga håll, vilket kan vara nog så knepigt i mörker med alla andra och ofta störande ljus inifrån staden. Titta själva i ett sjökort! Fyrbelysningen på fjärdarna utanför Karlskrona kan väl rekommenderas för studium och kan kanske tjäna som skolexempel för mörkernavigationsövningar, innan vi helt förlorat oss i GPS-träsket.

Nu blev, som vi vet, God Natt en fyr med en alldeles utmärkt placering mitt i fjärden men dessförinnan hade ett fyrskepp förlagts ute vid grundet Gärskullen, nordväst om Kungsholmen. Dess saga blev dock kort, då det

God Natt omkring år 1900

God Natt 1920

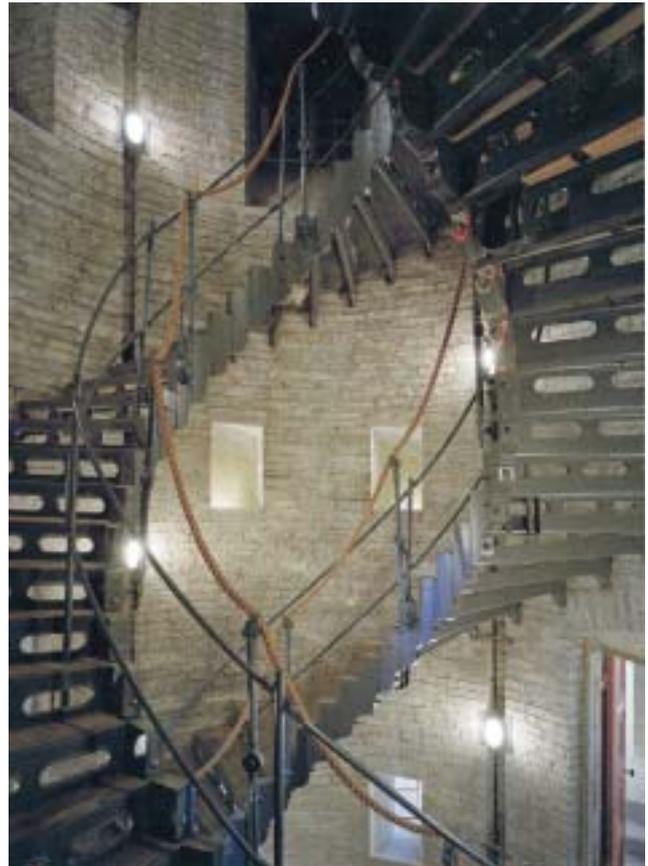
redan 1879 drogs in och fyren på God Natt anordnades. Själva fyren utfördes inledningsvis som en träbyggnad på tornets tak och för fyrapersonalen inreddes bostäder i fästningsutrymmena. I några av embrassyerna, d v s kanonportarna, placerades sektorerade bifyrar, men dessa blev så småningom ersatt av det nuvarande fyr-tornet höst upp. Det här kan möjligen leda till slutsatsen, att fyren på taket till en början var rundlysande. Historik om detta skulle kunna vara av intresse liksom historik och utveckling i övrigt av fyrar och utprickning inom Blekinge.

Bostäderna för personalen utgjordes av familjelägenheter för fyrmästaren och fyrvaktare samt rum för fyrbiträden (alltid ogifta?). Två av besättningsmännen på det tidigare nämnda fyrskippet Gärskullen blev den förste fyrmästaren respektive fyrvaktaren och de kamperade ihop på God Natt med sina familjer i 20 år. När flottan bedrev sina övningar på redde utanför, kunde förlupna kulor utgöra en risk för folk på God Natt, varför nya bostäder inreddes 1892 i en mera skyddad del av tornet. Den förste fyrmästaren ersattes av en nybliven änke-man, som flyttade in med sina åtta (!) barn. Senare fyrpersonal hade även många barn och under ett par år anordnades t.o.m. skola på God Natt. Skolgång annars fick ske i staden efter en roddtur, om så vädret tillät. Den förste fyrvaktaren, alltså en av besättningsmannen från fyrskippet, blev God Natt trogen i 32 år och pensionerades 1911 efter att ha tjänstgjort under ytterligare tre fyrmästare. Man kan undra, vad han tyckte om sina överordnade, som kom och gick. Han dömdes vid ett tillfälle till 5 riksdaler i böter för ohörsamhet mot förman. Totalt hann sex fyrmästare tjänstgöra på God Natt innan avbemannning skedde 1919 och fyren automatiserades. God Natt överlämnades då till marinen och besöktes av en tillsyningsman från sin bas i land.

1935 blev God Natt statligt byggnadsminne och 1993 övertogs förvaltningen av Statens fastighetsverk. God Natts öde som fyrplats i dessa fyrnedläggningsdagar kan kanske vara osäkert. Om God Natt släcks kan man dock tycka fyrraseriet fått gå alltför långt och då får hoppet ställas till Karskrona kommun eller varför inte den kommande (?) storregionen.

Spår av bostäderna på God Natt liksom tornet i övrigt kan idag beses vid ett besök, vilket starkt rekommenderas. Det enklaste är de guidade turer som anordnas genom turistbyrån i Karlskrona. Den imponerande byggnadstekniken kan då beundras, eller så kan fantasin få löpa fritt; fästningsbemanningens skrik och rop, kanonrök och muller, spring med ammunition uppför den ena av dubbelspiraltrapporna, skadade artillerister nedåt i den andra, men kanske hellre då barns fridsamma lek och övrigt familjeliv därute. Det blev lyckligtvis den verklighet, som mötte folket på God Natt.

Stig Ljung

Spiraltrapporna. Foto Olle Melin

Del av fredstaket. Foto Olle Melin

Grillparty på Skönstavik

Så var det dags för den årliga gemensamma grillfesten på Skönstavik. Flottans Män i Karlskrona och KA 2 Kamratförening anordnade tillsammans, men tyvärr svek vår herre, så deltagarna fick flytta inomhus för att njuta av maten och ha roligt tillsammans.

Olle Melin

Ordf Flottans Män, Rolf Svensson i samtal med Kamratföreningens klubbmästare Lars Iger

Några av deltagarna

Som synes var det inget fel på stämningen

Foto: Bo-Inge Andersson

Konsert på FN-dagen

På FN-dagen lördagen den 24 oktober ger Marinens Hemvärnsmusikkår konsert i Kungl Amiralitetskyrkan Ulrica Pia kl 1600.

Programmet är anpassat till FN och dess verksamhet och förutom musikkåren medverkar Karlskrona FN-förening.

Dirigent är kårens ordinarie dirigent Mats Landerman.

Olle Melin

Foto: Svante Börnerheim Melin

Återträff med Spärrbataljon Karlshamn

Reservofficerare, som tillhört Spärrbataljon Karlshamn, har tagit för vana att då och då träffas. Så skedde senast i september i år, då 9 man träffades på Aspö under två dagar med förläggning och förplägnad på vandrarhemmet Lotstornet.

Tyvärr blev det ett antal återbud i sista stund, men de nio tappra hade trevligt, pratade minnen och gjorde ett par studiebesök.

Undertecknad, som i slutet av 1970-talet var spärrbataljonschef hade nöjet att visa Museum för Rörligt Kustartilleri och eldledningsplatsen för batteri Ellenabben.

De, som deltog i årets träff var. (från vänster på bilden) Sam Wellborg batterichef Järnavik, Hans Hansson, stabs- och trossbatterichef, Dick Montgomery ställföreträdande batterichef Järnavik, Kaj Winqvist robotbatterichef och därefter C 3 i bataljonsstaben, Nils Wendestam ställföreträdande batterichef KM 2, Karl-Henrik Weddig C 1 i staben, Anders Abrahamsson batterichef KM 2 samt Ulf Sjöberg underrättelseofficer i staben.

Nästa träff blir i Helsingborg hösten 2011.

Foto: Olle Melin

Olle Melin

Gert Kaffa (Hansson)

Figuren på detta numrets Kaffabild är misstänkt lik Sven-Eril Bengtson den äldre.

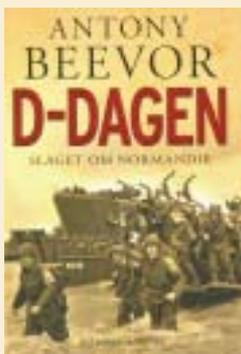
Sven-Eril var tjänsteförrättande regementschef, när jag kom till KA 2 som fänrik den 1 september 1962 och han hade dessförinnan varit bataljonschef, när jag som kadett gjorde trupptjänst 1961.

Han var en utomordentligt bra chef och hade utom tjänsten många strängar på sin lyra. Bl.a. var han under en följd av år ordförande i KA 2 Idrottsförening och även ordförande i Blekinge Handbollsförbund.

I sin ungdom var han en duktig handbollsmålvakt, vilket förmodligen Kaffas bild ska illustrera.

Olle Melin

D-dagen

Antony Beevor är en av vår tids ledande militärhistoriska författare. Han har ett förflutet som brittisk officer, innan han började skriva på heltid. Han har tidigare publicerat bl.a. *Stalingrad*, *Berlin – slutstriden* och *Spanska inbördeskriget*. Hans böcker är utgivna i 29 länder och har gått ut i miljonupplagor.

De, som deltog i den väldiga militäroperationen, landstigningen i Normandie, skulle aldrig glömma morgonen den 6 juni 1944. I gryningen kantades horisontlinjen utanför den franska kusten av flera tusen fartyg av olika storlek. Det var den största invasionsflottan någonsin.

Från tidigare förbisedda och bortglömda källor berättar författaren, hur hänsynslöst slaget om Normandie verkligen var. I flera fall kan striderna jämföras med grymheterna på östfronten.

Om landstigningen fram till befrielsen skriver Beevor i sin bok *D-dagen* på ett mycket fängslande sätt. Ett utmärkt bildmaterial höjer ytterligare bokens värde.

ISBN 978-91-85873-60-9 och utges av Historiska Media. Boken finns i alla svenska boklädor.

Flying Clipper. Loggbok

S/Y Flying Clipper var ett klassiskt segelfartyg. Hon byggdes 1929 på samma varv i Skottland, där 60 år tidigare *Cutty Sark* byggdes och fick då namnet *Sunbeam II*. Hon köptes av Rydbergiska stiftelsen efter Andra världskriget som skolfartyg och fortsatte på 1950-talet denna verksamhet i Clipper Line i Malmö, nu med namnet *Flying Clipper*.

Sommaren 1959 fick hon uppdraget att segla passagerare i Medelhavet. Däcksbesättningen rekryterades från Sjövärnsskåren och bland dessa fanns Gunnar Stenström och Staffan Wettre, båda sedermera läkare.

Under resan skrev Gunnar och Staffan dagbok/loggbok, fotograferade, filmade och tecknade. Nu är båda pensionärer och då togs de gamla anteckningarna fram och det blev en mycket spännande bok av det hela. Det är många spännande upplevelser, som två tonårspojkar fick vara med om.

De raka texterna, de många bilderna m.m. gör, att läsaren hemma nästan upplever resan till och i Medelhavet som självupplevd.

Boken har ISBN: 978-91-978084-0-8 och kan beställas hos Wettre förlag, Fyrmästaregatan 16i, 451 41 UDDEVALLA, emailshop@wettre-forlag.se, telefon 0522-12481

Från Hogland till Svensksund

Detta är en bok om drabbningarna till sjöss under Gustav III:s ryska krig 1788-1790. Författare är Magnus Ullman, advokat i Stockholm och han har tidigare gett ut ett flertal böcker på eget förlag i många olika ämnen.

Boken beskriver inte endast de välkända slagen vid Hogland, Svensksund och Viborg, utan ger oss också en bakgrund till kriget och en utförlig beskrivning av då utnyttjad strategi och taktik. För detta senare står Christer Hägg, som också bidragit med ett antal bilder.

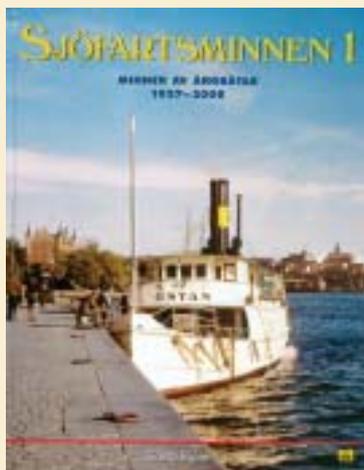
I övrigt är boken synnerligen rikt illustrerad, framför allt med marinmålningar.

En mycket läsvärd bok

ISBN 978-91-633-4321-6, Magnus Ullmans förlag. Boken är utgiven i samarbete med Svenskt Militärhistoriskt bibliotek

Galärdockan på Sveaborg efter Elias Martin. Ur boken Från Hogland till Svensksund

Sjöfartsminnen 1

Trafik-Nostalgiska Förlaget i Stockholm är en flitig utgivare av böcker med just nostalgiskt innehåll. Det handlar om båtar, spårvägar, bilar, Stockholmsmotiv m.m.

Gösta Björe har sitt första ångbåtsminne som fyraåring 1937 och minnena fram till 2008 har blivit en bok, *Sjöfartsminnen. Minnen av ångbåtar 1937-2008*.

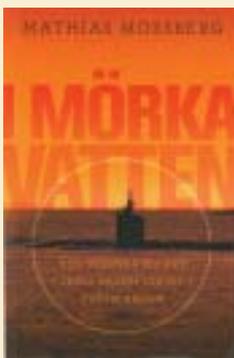
Detta är en personligt präglad bok, som också vittnar om en stor kännedom om alla de vita ångbåtar, som i mer än 150 år trafikerat Mälaren och Stockholms skärgård. I dag finns endast ett fåtal båtar kvar av dessa vackra vita skärgårdsbåtar.

Boken gör självklart inte anspråk på att

vara en heltäckande historik, utan få ses som en entusiasts minnen och erfarenheter.

Det bästa med boken är de många foton av gamla ångbåtar, som finns på vart och vartannat uppslag.

Boken ges ut av Trafik-Nostalgiska Förlaget, www.tnf.se

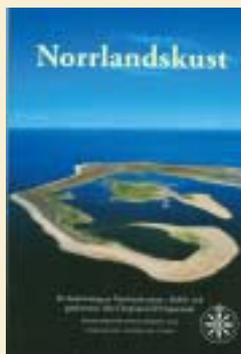

I mörka vatten

Mathias Mossberg är författare till boken *I mörka vatten*, som har underrubriken *Hur svenska folket fördes bakom ljuset i ubåtsfrågan*.

Böcker och artiklar om ubåtskränkningarna på 1980-talet tycks aldrig ta slut. I här förevarande bok försöker författaren leda i bevis, att om kränkningar förkom, så kom dessa från NATO-länder, främst USA.

Han underkänner ubåtskommissioner och experter och hänvisar till andra källor. Vad som är rätt och vad som är fel i detta sammanhang, får vi kanske aldrig veta, men boken är utan tvekan spännande och intressant, när man nu på detta sätt får händelserna beskrivna ur ett annat perspektiv.

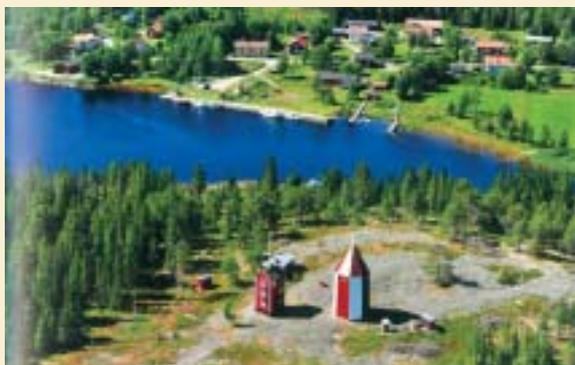
Norrlandskust

Denna bok är en beskrivning av vår Norrlandskust med natur- klubb- och gästhamnar från Öregrund till Haparanda. Boken är Svenska kryssarklubbens årsskrift för 2009.

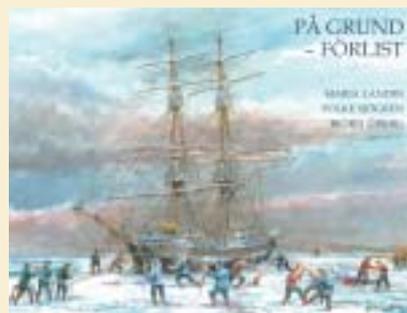
De olika avsnitten hänvisar till aktuellt sjökort, som också finns i förstorad form. Men det, som jag tycker, är det bästa med boken, är alla de utmärkte foton som finns, många som flygfoto.

Självljklart finns också noggranna farledsbeskrivningar samt tips om förnödenheter och sevärdheter. Boken kan lika väl läsas av nöjesseglare som av dem, som sitter hemma i fåtöljen och seglar.

ISBN 978-91-86548-84-1 och är utgiven för Svenska Kryssarklubben på Bildaldé förlag, epost kundtjanst@bildaforlag.se

Ratans hamn med båk och lotsutkik. Ur boken Norrlandskust. Ratans hamn är aktuell i samband med 200-årsminnet av svensk-ryska kriget

På grund – förlist

Upphovet till denna bok är två mäns hågkomster från barndomen. Båda är uppvuxna på Landsort och präglade av livet på ön och av sjön. Björn Öberg, lots i fjortonde generationen på Landsort och bosatt på ön och Folke Sjögren, vars far var fyrmästare på Landsort och Måsknuv. Boken handlar om sådant, som utspelat sig på öarna och på sjön i skärgårdsområdet kring Landsort

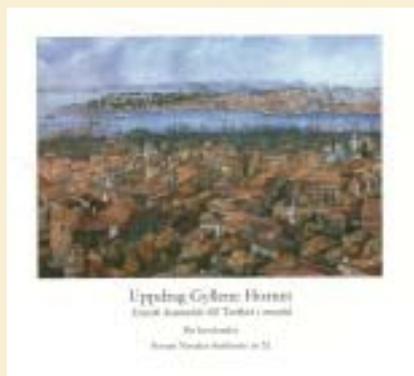
Boken beskriver lite om lotsorganisationen, om lotsplatserna och de bebodda öarna i området och sist men inte minst dramatik och noggrann historik kring 30 haverier i området åren 1845 till 1965. Slutligen finns en dagbok mellan åren 1490 till 1967 omfattande totalt 1169 olyckor, alltifrån triviala händelser till större olyckor med förlust av både människoliv och fartyg.

Folke Sjögren har svarat för, att boken är synnerligen rikt och vackert illustrerad och Maria Lundin har svarat för många utmärkte foton, kartor m.m.

En mycket läsvärd bok, som man gärna återkommer till då och då.

ISBN 978-91-85385-26-3 och utgiven i Forum navales skriftserie som nr 30.

Bokpresentatör Olle Melin

Uppdrag Gyllene Hornet

När korvetterna *Gävle* och *Sundsvall* för några år sedan deltog i Libanonuppdraget, ansågs detta vara det första svenska uppdraget av denna karaktär. Detta uppdrag har därefter fortsatt med Somaliaaktionen, som ännu pågår.

Men dessa uppdrag var inte de första. Redan 1877 sände Sverige med kort varsel den då nya ångkanonbåten *Blenda* till turkiska vatten, där fartyget skulle säkra sina medborgares intressen genom en aktiv diplomati.

Pensionerade kommandören Per Insulaner har skrivit en bok om expeditionen, *Uppdrag Gyllene Hornet*. Uppdraget varade över ett år och boken beskriver resan till

Medelhavet, uppdraget där nere och inte minst miljön ombord, vid en tid man gick för både segel och ånga samt var i avsaknad av alla de hjälpmedel, som i dag är en självklarhet ombord på alla fartyg.

En mycket läsvärd bok har blivit resultatet, som präglas av författarens detaljkunskaper och väl skrivna text. Ett bra bildmaterial förhöjer bokens värde.

Per Insulaner har tidigare skrivit egna böcker och varit medförfattare i många böcker, alla med anknytning till flottan..

ISBN 978-91-975942-3-7, Axel Abrahamsons förlag, Karlskrona. Forum navales skriftserie nr 32.

Flottans Män har i tidigare nummer gjort kortreferat av två böcker, skrivna av tidigare överstelöjtnanten vid kustartilleriet, Björn Sandström. Böckerna är synnerligen läsvärda och utspelar sig i en miljö, som för de flesta människor med anknytning till marinen är välkända. Vi har låtit tidigare översten av 1. graden Lars Hansson göra en mer fullständig recension av böckerna. Lars Hansson är bland annat känd från ubåtsjakterna i Stockholms skärgård under sin tid som chef för Stockholms kustartilleriförsvaret.

Red.

En thrillerförfattare som man vill läsa mera av

En recension av Lars Hansson

”Sten Bergman anlände i god tid till restaurang Grenadjären på Östermalm. Innan han gick in hade han gått ett varv runt kvarteret för att försäkra sig om att han inte var förföljd. Allt verkade emellertid lugnt och han gick därför in och slog sig ned vid ett bord längst in i lokalen.

Trots att klockan inte var mer än strax efter elva på förmiddagen, lyckades han efter viss övertalning beställa in och få sig serverat ett glas starköl. Han tog en klunk och slog upp Expressen. På mittuppslaget läste han om den senaste ubåtsincidenten som ägt rum vid Hävringe utanför Oxelösund. Ubåtskyddsstyrkan hade i 48 timmar jagat skuggorna av det man förmodade var en främmande ubåt. I vanlig ordning hade man misslyckats...”

Nej, det är inte vår kände forskningsresande Sten Bergman, som Björn Sandström avser med det namnet, men väl en av våra mest beryktade spioner, Stig Bergling, som försetts med den pseudonymen i boken *Operation Amasis* (Tre Böcker Förlag AB 2008, ISBN: 978 91 7029 638 3). Den visar sig vara en spännande agentroman, utspelad på västkusten i kustartillerimiljö under det kalla

krigets slutskede med rötter i det tyska överfallet på Norge under det andra världskriget.

Huvudpersoner i den boken är överstelöjtnanten i kustartilleriet Ted Sundgren, med omisskännliga drag av författaren själv och hans vän kriminalkommissarien Erik Plogfält på SÄPO, som recensenten inte känner från verkligheten, men som kanske kan ha sin förebild i Olof Frånstedt

från samma organisation, som hade mycket att göra med spionen Bergling under dennes tid på Säpo. *Operation Amasis* utvecklar sig till en thriller, en fiktiv berättelse på historisk grund, fylld av allt man kan önska av spänning, våld och ond bråd död.

Uppmuntrad av framgången återkommer nu Björn Sandström med en berättelse i nutid, *Dårarnas Paradis* (Tre Böcker Förlag AB 2009, ISBN: 978 91 7029 659 8). Den här gången är handlingen förlagd till ostkusten, närmare bestämt Sandhamn och Oxelösund och land- och havsområdena där omkring. Men mycket händer också i Moskva:

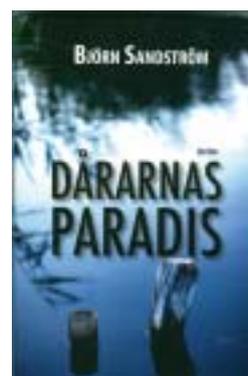
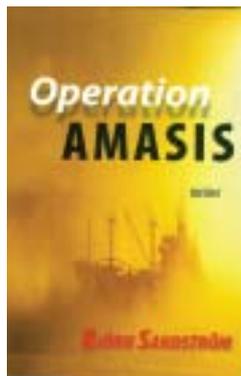
”Väl framme vid huset låste hon upp och gled in i vestibulen. Ingen tycktes följa efter henne. Lättad gick hon fram till hissens, öppnade hissdörren och steg in. Hon tryckte på knappen till fjärde våningen och den gamla hissens började röra sig uppåt. Hon passerade våningsplanen ett efter ett och var så småningom uppe.

Han väntade på henne utanför hissdörren. Han var klädd i en svart regnrock och hade hatten nerdragen i pannan. I handen höll han en ljuddämpad pistol som pekade rakt mot henne. Hon flämtade förskräckt till men hann inte reagera innan han slet upp dörren och sköt henne med två skott, ett rakt i hjärtat, ett i huvudet. Hon segnade död ner på hissgolvet. En blodpöl bredde ut sig under henne.”

Det handlar om ett av den nya tidens största och farligaste tvisteämnena, nämligen energin. Våra vänner Ted Sundgren och Erik Plogfält är åter i centrum bland GRU-agenter med spetsnasutbildning och andra intrigerande ryssar. Svenskar med för den delen, alltifrån ministrar och statssekreterare till mc-gäng med samhällsomstörtande idéer. Sten Bergman är inte med längre, honom lyckades Sandström bokstavligen skrämna livet ur i den förra boken.

Björn Sandström berättar effektivt och målade, ungefär som Stieg Larsson och Jan Guillou utan annan närmare jämförelse. Som väl något framgår av citatet ovan, väjer han inte heller den här gången för starka effekter som våld och död och lyckas till och med väcka liv i det nedlagda kustartilleribatteriet i Oxelösund, Femörefortet, innan den lede fienden tvingas avstå från sina lömska planer. Dagens geopolitiska situation, där Ryssland gång på gång utnyttjar gas- och oljeleveranser för sina långsiktiga ekonomiska och politiska intressen, gör bokens tema mycket aktuellt och bör mana till eftertanke i det dårarnas paradiset, där vi så ofta gömmer huvudet i sanden och bara drömmer om den bästa av världar.

Recensenten är pensionerad överste av 1 graden i kustartilleriet och ledamot av Kungl Krigsvetenskapsakademien.

*Flygbild över Kungsholmen.
Foto Peter Nilsson*

Båthamnen. Foto Olle Melin

Ska Försvarsmakten lämna Kungsholmsfort

Överbefälhavaren har i sina direktiv till Marinbasen angett, att den militära verksamheten vid Kungsholmsfort utanför Karlskrona efter 330 år skall vara avvecklad med utgången av den 31 december 2010.

Därmed förpassas världens i dag oavbrutet längst bemannade fort till historieböckerna, vad gäller den militära verksamheten.

Till de små Båholmarna väster om Tjurkö kom i april 1680 de första soldaterna för att påbörja arbetet med den befästning, som Erik Dahlberg ritat för försvar av huvudinloppet till Karlskrona. Den huggna stenen kom från raserade befästningar i Helsingborg och Kristianstad, kalk och kalksten kom från Öland och Gotland samt granspiror till bjälklag m.m. från Gotland. Kanoner hämtades i Vaxholm och på Dalarö.

Den från början femhörninga bastionen, som stod färdig i mitten av 1700-talet förändrades i slutet av samma århundrade till ett slutet system om 13 linjer. De stora ombyggnadsarbetena på 1870-talet med anledning av artilleriets utveckling gav fortet sitt nuvarande utseende med 9 linjer.

Som mest hade fortet en bestyckning av 400 kanoner,

vilket framgår av en bestyckningsplan från 1795. Efter ombyggnaderna på 1870-talet hade fortet 18 batterier om sammanlagt 54 pjäser.

Under Andra världskriget fanns i beredskap 4 batterier om 13 pjäser igång. Idag finns endast salutkanoner på fortet.

Fortet bemannades från början med olika enheter ur flottan, periodvis förstärkta med armésoldater. År 1902 tog det nyuppsatta kustartilleriet befälet över fortet och behöll detta till KA 2 nedläggning den 31 oktober 2000. Flottan återtog fortet och har sedan dess bedrivit utbildning i bastjänst härute.

Den förste kända kommandanten var chef 1697-1699 och hette Christoffer Grubbe och den nuvarande och 78:e är Peter Glimvall, som tillträdde 2008. Han kan bli den sista militära kommandanten.

Kungsholmen är en av de viktigaste enheterna i Världssarvsstaden Karlskrona och om ÖB beslut blir verklighet, kommer med all säkerhet Statens fastighetsverk att överta ansvaret för ön. Detta blir en rejäl utmaning.

Men sista ordet är inte sagt. Olika intressenter försöker nu att via den politiska vägen få ÖB beslut ändrat.

Olle Melin

Sail Karlskrona

Marinen bjöd på uppvisning i Karlskrona

I samband med Karlskronas 300-årsjubileum 1980 var staden värd för en etapp av Tall Ship Race. Då var hamnen fylld av segelfartyg från hela världen. Ytterligare 3 gånger har tävlingen haft Karlskrona som etappmål. I Karlskrona har arrangementet gått under benämningen "Sail Karlskrona").

Detta Sail Karlskrona återkommer för övrigt varje år i augusti, men har fått mer och mer karaktären av en hamnfest, där de stora seglande fartygen uteblivit. Nu är det mat, krims-krams och tivoli, som dominerar.

Men i år räddades arrangementet, genom att Marinen, Hemvärnet, Sjövärdet, Värnpliktsverket m.fl. var på plats, visade fartyg och spred information, inte minst kring kommande rekrytering i och med att värnpliktsystemet avskaffas och kontraktsanställning gäller.

Självklart var det fartygen, som lockade flest besökare och det var alltid kö i samband med de besökstider, som gällde.

Bildsviten visar lite av de fartyg, som visades och lite övrigt kring verksamheten dagarna 12 – 16 augusti.

Det är bara att nära en dröm, att ännu en gång få vara etappmål i Tall Ship race och på nytt få uppleva hamnen i Karlskrona fylld av seglande fartyg.

Olle Melin

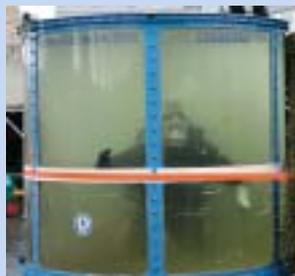

Foto: Olle Melin

Röjdykaruppvisning

En "gamml" bilkårist, Ulla Melin, vid en av Hemvärnets terrängbil 11 tillsammans med väninnan Gunnel Lindeborg

Korvetten Visby

Röjdykfartyget Sturkö

Ubåten Uppland rönt stort intresse hos allmänheten

Skolfartyget Arcturus

Fantastisk Titanicutställning på Djurgården

I Båthall 1 på gamla Galärvarvet i Stockholm öppnades en utställning den 29 maj, som fortsätter till den 1 november. Den handlar om ett av våra mest mytfulla skepp i historien och dess undergång, *Titanic*.

Utställningen är en del i Sjöhistoriska museets verksamhet och till utställningen hör en mycket bra utställningskatalog, som författats av Claes-Göran Wetterholm, en av världens främsta experter på *Titanic* och som gett ut några böcker om fartyget och dess öden.

Utställningen är en av de bästa jag sett och är mycket pedagogiskt upplagd, där man kan följa fartyget från beslutet om byggandet till undergången i Nordatlanten en vinterdag 1912. Man följer händelseförloppet genom en egen mobil bandspelare och kan stanna upp och reflektera, när helst man vill.

Det för mig mest intressanta var alla de människoö-

den, som beskrivs i text, bilder och föremål på ett mycket bra sätt. Men det finns också så mycket annat i denna utställning, som är värt en begrundan.

Och signifikativt nog ligger Galärkyrkogården inte långt ifrån med minnesplatser över nutidens största fartygskatastrof *Estonia*, över regalskeppet *Vasa*, som sjönk för snart 400 år sedan och i någon mindre skala, men ändå så fruktansvärt, minnet av nedskjutningen av DC 3:an 1952.

Museets chef, Hans-Lennart Ohlsson, citerar i förordet till utställningsboken inskriptionen på Vasagraven:

Kort blev kryssen, lång för dem som seglade in i evigheten.

Detta gäller också för dem, som omkom vid *Titanics* undergång.

Olle Melin

Båthall 1

Foto: Olle Melin

Estoniamonumentet

Monumentet över DC 3 an

Till flydda tider återgår...

Någon gång i slutet av 1950-talet infördes vid dåvarande Mekanikerskolan vid KA 2 en tradition, som kallades julblot.

Innan skolan låstes för juluppehållet, skulle skolans alla hedningar kristnas. De hedniska bedrifterna var i regel sådant, som hade hänt under året, varefter Ansgar skulle komma och se till att man blev kristnad inför julhelgen. Det var alltid Gunnar Malmsten, som gestaltade Ansgar.

Bildserien här visar, att hedningar också fanns vid dåvarande 1.batteriet. I annat fall hade nog inte Ansgar kommit till Signalskolan och kristnat de hedniska.

Olle Melin

Ansgar, gestaltad av Gunnar Malmsten

Ansgar, Arne Niklasson och Raymond Block

Ansgar, Arne Niklasson, Jeppe Karlsson och Åke Hansson

Från vänster Sven Hesselbom, Erik Friberg, Gillis Nilsson, Nisse Hanson, Hugo Nyström och Ansgar

Ansgar, Bengt "Boston" Johansson och Björn Magnusson

Nisse Hanson får påfyllning. I förgrunden Raymond Block

Bilder från KA 2 bildarkiv

Klas Freij, Folke Ljungholm, Raymond Block och Ansga

Våra sjögående trotjänare

Transporterna till och från Kungsholmen

Som den ö Kungsholmen är, har självklart kommunikationerna till och från Karlskrona bitvis utgjort ett stort problem, ett problem som går som en röd tråd genom skildringarna av livet på Kungsholmen.

Från början skedde kommunikationerna till och från staden med hjälp av segel- och roddslupar.. De tidigast kända tidtabellerna härstammar från 1830-talet och då genom två dagliga turer på sommaren och en på vintern. Kommunikationen kallades dagliga slupen, och besättningen utgjordes av en matros som slupstyrare och 8 båtsmän. Kommendanten disponerade en egen slup och en bark.

Biskopinnan

Barken Biskopinnan tilldelades Kungsholmen omkring år 1850. Den byggdes 1843 och seglar ännu i Karlskrona båteskader.

Självklart var segel- och roddturer i hårt väder ett äventyr och flera människor fick genom åren sätta livet till, när sluparna gick i kvav.

Vintertid for man över isarna, när dessa höll. I början och slutet av vintersäsongen, när isarna varken bar eller brast var Kungsholmen ofta helt isolerad.

Från och med 1873 upprätthålls kommunikationerna med fortifikationens ångslupar och 1881, äntligen, kölsträcks på Örlogsvarvet i Karlskrona den första ångslupen med namnet Kungsholmen, en ångslup som byggdes exklusivt för kommunikationerna mellan fortet och staden.

Forts ångslupar

Från 1895 svarade den halvdäckade ångslupen Kungsholmen II för turerna till staden. I aktersalongen, som var försedd med mjuka sittdynor, åkte officerare och flaggunderofficerare med familjer. I försalongen, som till största del upptogs av ångpannan, fick övriga passagerare åka.. När KA 2 sattes upp 1902 ärvdes slupen från Karlskrona Artillerikår och fick namnet Ångslupen I för att sedermera döpas om till Kungsholmen. Den gamla Kungsholmen användes som kommunikationsbåt mellan fortet och staden till 1910, men var därefter i bruk på andra trader och skrotades först 1950. Hon döptes om till Västra Hästholmen, men kallades i dagligt tal för Mona-Lisa.

Kungsholmen

Kungsholmen I, Mona-Lisa

Våren 1910 låg Bore klar på Eriksbergs varv i Göteborg för att påbörja färden till Karlskrona och tjänstgöring vid KA 2, en tjänstgöring som skulle vara i 56 år. Det var flaggjunkaren Abraham Andersson som fick förtroendet att föra det nya fartyget till sin hemmahamn.

Kategoriindelningen i försvaret var påtaglig ombord på Bore. Officerare, underofficerare och underbefäl hade var för sig egna salonger. Sommartid hade de förstnämnda kategorierna tillstånd att vistas på bryggdäck, medan manskapet fick hålla till på huvuddäck. Först på 1950-talet togs denna sistnämnda bestämmelse bort.

Den mest legendariske av alla skeppare på Bore under KA 2-tiden är utan tvekan flaggjunkaren Carl Edvard Olsson, mest känd som "Länsmans-Olle". Han var skeppare på Bore bland annat under andra världskriget och därefter till 1948. Han var, när han slutade som skeppare, 75 år gammal. Han kom i krigstjänst i flottan 1893 och överfördes till KA 2 1902 från Flottans fasta minförsvaret, blev underofficer 1906 och avled 1971, 98 år gammal. I dag går Bore i Göta kanal med Karlsborg som utgångspunkt, en lämplig placering för ett gammal fästningsfartyg. Hon heter numera Sandön.

Bore under perioden med ångmaskin

1966 kom artilleritransportfärjan Bore, som skötte kommunikationerna mellan Örlogshamnen i Karlskrona och Kungsholmen fram till för några år sedan. Hon ersattes då av systerfartyget Heimdal, som tidigare funnits vid KA 1 på Rindö. Bore såldes och lär nu finnas i Danmark. Förutom av Heimdal upprätthålls i dag trafiken av snabbgående båtar, som gör att fortet idag nås på mellan 10

Bore o Heimdal

och 20 minuter. Stridsbåt 90 och från Muskö hämtade Rödnäbba är exempel på sådana båtar.

I dag går det också att landvägen ta sig nästan ända fram till Kungsholmen, sedan bron mellan Sturkö och Tjurkö tagits i bruk i slutet på 1950-talet. Vintertid hade stundtals Tjurköbönderna ålagts att tillhandahålla skjuts för fortchefens tjänsteresor. I februari 1800 klagade de hos landshövdingen över, att kommandanten Bagge även låtit sin hustru "Fru Kaptenkan med tjänstefolk" begagna sig av denna rättighet. Redan på den tiden fanns det tydligen lokala aktionsgrupper, så sådana företeelser hör inte bara vår tid till.

I dag får sista biten företas med en färja med namnet Kungsholmen, en färja som i dag är 112 år gammal. Hon har ett förflutet i Mälaren med namnet färjan nr 1, mellan Lidingö och Ropsten med namnet Herserud, mellan Skeppsholmen och Galärvarvet på Djurgården samt mellan Hårsfjärden och Muskö med namnet Skeppsholmen. Jag tror att Kungsholmen är det enda flytetyg hittills i marinens historia, som varit verksamt under tre sekel. Vi enklare transporter mellan Finskan och Kungsholmen används f.d. lotsbåten Däkan.

De befäl och manskap som på 1600-, 1700- och 1800-talen tjänstgjorde på Kungsholmen hade nog inte i sina vildaste fantasier kunnat föreställa sig, hur kommunikationerna mellan fortet och staden skulle lösas under 2000-talet.

Olle Melin

Stridsbåt H

Färjan Kungsholmen

Däkan

Våra anor

Kongl Carlskrona Artillerikår 1893-1901

Genom Kungligt brev den 20 januari 1893 bestämdes, att en artillerikår även skulle uppsättas i Karlskrona fästning. Kåren fick namnet Kongl Carlskrona Artillerikår och till motsats mot kåren i Vaxholm skulle den tillhöra marinen. Sjömanskårens två fästningskompanier skulle bilda stomme till den nya kåren. Till chef för kåren utnämndes majoren vid Vaxholms artillerikår A F Centervall, som samtidigt utnämndes till överstelöjtnant. Kårchefen blev samtidigt kommandant på Karlskrona fästning.

Vallgatan före 1895. Observera Sträckningsmuren

Den första kadern av officerare, underofficerare och underbefäl erhöll kåren genom transport från Svea och Göta artilleriregementen samt Vaxholms artillerikår, medan manskapet utgjordes av de från sjömanskåren vid flottans station i Karlskrona överflyttade fästningsartillerikompanierna.

Kåren organiserades först på två kompanier och förlades på Kungsholmen, men sommartid övades en del av de kåren tilldelade värnpliktiga även på Västra Hästholmen.

Den 1 oktober 1895 blev den för kåren avsedda kasernen vid Vallgatan tagen i bruk. Det är den kasern på Trolle, som idag har namnet Najaden. Några år senare stod det så kallade Underofficersbostället, i folkmun kallat Barnfabriken, klart. Detta hus innehåller idag administrationslokaler för Sjöstridsskolan och Församlingshem för Kungl Amiralitetsförsamlingen.

Sedan ytterligare officerare och konstaplar sökt transport till kåren kunde denna i enlighet med den fastställda staten organiseras på fyra kompanier, vilket skedde den 12 oktober 1896. De båda första kompanierna bemannade huvudsakligen batterierna på Kungsholmen medan 3. kompaniet förlades till Västra Hästholmen och 4. kompaniet avsågs för bemanning av Oscarsvärnslinjerna samt den rörliga bestyckningen.

Norra kasern på Vallgatan

Stammanskapets styrka bestämdes till 360 man med en värnningstid på tre år. Den årliga värnpliktsstyrkan beräknades till 350 man. Titlar och tjänstegrader blev i likhet med arméns.

Uniformen blev av samma modell som vaxholmsartilleriet dock med den skillnaden att artillerikragen hade samma färg som attilan och i stället för granaterna på axelklaffarna bars ett blått ankare. Knapparna pryddes även med ett litet ankare, allt troligen för att visa kårens gemenskap med marinen. Kartuschplåten var ganska lik vaxholmskårens men fästningsmuren var utbytt mot ett liggande ankare. Den personliga beväpningen blev i stort sett lika som vaxholmsartilleriets. 1895 fick artillerikåren en musikkår.

Vid kåren tillämpades arméns exercisreglemente och officersaspiranterna fick sin utbildning vid Krigsskolan på Karlberg, varför kåren fick en mera prägel av landfästningsartilleri än sjöfästnings.

Vid 1901-års härordning bestämdes att ovannämnda artillerikår jämte vissa delar av Flottans fasta minförsvar skulle uppsätta det nya kustartilleriet.

Arkivbilder

Olle Melin

Sunnabatteriet i Oscarsvärnslinjerna idag. Dessa linjer bemannades av Artillerikåren. Foto: Olle Melin

Årtal

- 1880 Sjöförsvarskommitté
- 1882 Betänkande
- 1892 Riksdagsbeslut
- 1893-10-01 Karlskrona Artillerikår självständigt förband (2 fästningskompanier ur flottans organisation överflyttas)
- 1896 tillfördes ytterligare 2 kompanier
- 1895 Norra kasern på Vallgatan färdig
- 1895 Musikkår uppsätts (2 hornblåsare/kompani = 8 man)
- 1897-98 Bostadshuset färdigt

Västra Hästholmen på 1890-talet

Pjäsbemanning på Linje VI Kungsholmen. Manskaper bär Artillerikårens uniform

Artillerikårens officerskår på Kungsholmen i slutet av 1890-talet

Personalstat

- 1 överste
- 28 officerare
- 28 underofficerare
- 1 bataljonsläkare
- 1 musikdirektör
- 360 man manskap
- 350 värnpliktiga

Gräsvik växer

KA 2 gamla kasernområde på Gräsvik förtätats alltmer. För tillfället pågår en omfattande nybyggnad på platsen där en gång Proviantmagasinet, Badhuset, Korthållsbanan och mellanliggande byggnader låg.

Det är Blekinge Tekniska Högskola som bygger ut, bl.a. som en följd av att högskolans verksamhet i Ronneby upphör de närmaste åren.

När detta nybygge är färdigt, torde det inte finnas mer utrymme att bygga på inom vårt gamla kasernområde.

Olle Melin

Proviantmagasinet som flyttades från Kronobergshed på 1920-talet

Bygge pågår. Foto: Olle Melin

Badhuset

Nytt gradsystem för Amfibiekåren

Sedan 2007 har Försvarsmakten ett tvåbefälssystem. Det innebär två olika utbildningsvägar för att bli officer. Dels finns en treårig mera akademisk präglad utbildning och dels en kortare med specialistutbildning.

Detta innebär, att officerare sedan 1 januari 2009 är indelade i två gradsystem för de två kategorierna Officerare (OF) och övriga grader (OR). Övriga grader är en direktöversättning från engelskan, där de heter "other ranks". I denna grupp, som innehåller nio nivåer, ingår

även meniga soldater. Den högsta grad man kan nå i detta system är regementsförvaltare, som är en grad, som ligger mellan överstelöjtnant och major.

Det ska finnas möjlighet att växla mellan de olika systemen.

Gradbeteckningarnas utseende framgår av bild och deras inplacering i nivåer framgår av nedanstående tabell.

OF 9 General	OR 9 Regementsförvaltare
OF 8 Generallöjtnant	
OF 7 Generalmajor	
OF 6 Brigadgeneral	
OF 5 Överste	
OF 4 Överstelöjtnant	
OF 3 Major	OR 8 Förvaltare
OF 2 Kapten	
OF 1 Löjtnant	OR 7 Fanjunkare
OF 1 Fänrik	OR 6 1.sergeant
	OR 5 Sergeant
	OR 4 Korpral
	OR 3 Vicekorpral
	OR 2 Menig 1.klass
	OR 1 Menig

Amfibiekåren

Insatsstyrkan i Adenviken tillbaka i Karlskrona

Uppdraget i Adenviken är över och hemkomsten firades vid en ceremoni på Stortorget i Karlskrona.

I fyra månader har 160 besättningsmän och en landstyrka varit hemifrån för uppdraget att jaga pirater och säkra mattransporter i Adenviken. Efter några dagars debriefing på Kungsholmen var det dags att möta sina nära och kära och visa upp sig för allmänheten. På Stortorget i Karlskrona genomförde den 22 september en välkomstceremoni med marininspektören, konteramiral Anders Grenstad i spetsen. Han framförde

På väg till ceremonien på Stortorget i Karlskrona

Förbandschefen Magnus Jönsson medaljeras av marininspektören Anders Grenstad

EU:s och den svenska Försvarsmaktens tack för ett väl genomfört uppdrag och samtliga deltagare tilldelades EU:s medalj och Försvarsmaktens medalj för internationella insatser.

Vid ceremonien passade förbandschefen, kommandörkapten Magnus Jönsson på att överlämna en symbolisk stafettpinne till blivande fartygschefen på *HMS Carlskrona*, kommandörkapten Kenneth Nilsson, som i vår beger sig till Adenviken för en ny svensk insats.

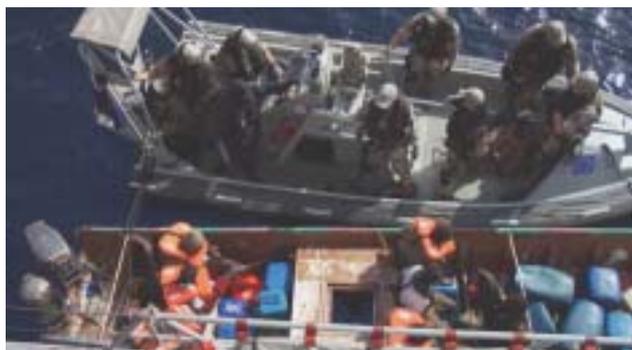
Marinens Musikkår medverkade vid ceremonien liksom flaggvakt.

Hela insatsen har varit lyckad. Cirka 20 000 ton mat och andra förnödenheter har kunnat fraktas till Somalia tack vare den svenska insatsen. Vid ett tillfälle lyckades besättningen på ett av fartygen, *HMS Malmö*, fånga ett antal pirater, vilka nu sitter fängslade i Kenya i väntan på rättegång.

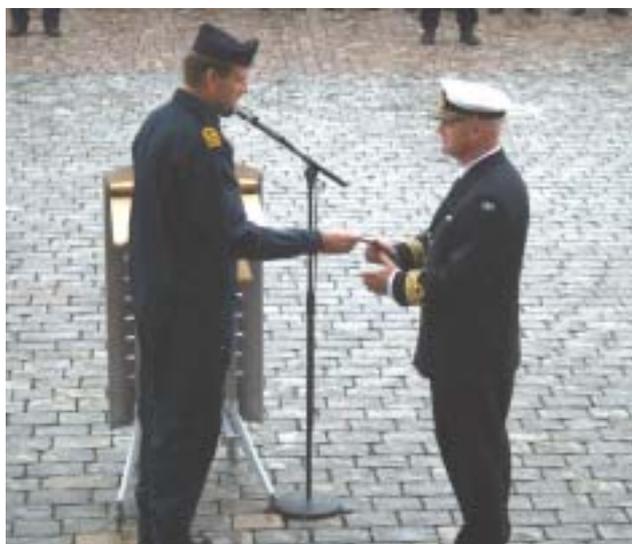
Fartygen är nu på väg hem med hjälp av ett transportfartyg.

Olle Melin

Foto: Olle Melin

Misstänkta pirater tas ombord på *HMS Malmö* efter svenskt ingripande. Foto Combat Camera

Magnus Jönsson överlämnar en symbolisk stafettpinne till Kenneth Nilsson, blivande fartygschef på *HMS Carlskrona*

Så här såg det ut i våras, när en av besättningsmännen, Tomas Petersson från Hasslö, tog farväl av mor och far, Ulla och Jens Petersson samt mormor Maria Åberg.

Återförenade på Stortorget i Karlskrona efter uppdraget

Taget ur gamla Kustposten

Vi fortsätter med att saxa någon artikel ur någon gammal Kustpost. Denna gång kommer artikeln från nr 7 1943 och handlar om kustartilleristerna matvanor.

Hur mycket äter kustartilleristen

1000-tals kilo potatis och omkring 900 levar bröd varje dag. Dessutom konsumeras närmare 2 000 liter mjölk.

Det kan ställa sig lite svårt för en husmor – och en ungarl också för den delen – många gånger, då det gäller att få matbitarna att räcka till. Det blir inte så mycket att köpa ut på de kort, som herr Kollberg ställt till vårt förfogande. Men hur är det då i ett militärkök? Där om någonsin går det väl åt matvaror av alla de slag.

Jo, nog går det åt mat alltid. Säger sergeanten F Haag, som är ”matpappa” vid KA 2 stadskasern. Jag kan ju nämna några runda siffror på, vad vi här gör åt varje dag. För det första går det åt 1000-tals kilo potatis varje dag, omkring 900 levar bröd och 60 à 70 kg spisbröd. Dessutom konsumeras omkring 2 000 liter mjölk och 700 liter dricka. För att sedan nämna några smårätter kan omtalas, att varje dag breds omkring 100 kg smör och margarin på smörgåsar. Fisk få vi som bekant äta en hel del och här kommer siffran – 500 kilo. Allt som allt äts under juli månad cirka 17 ton potatis och konsumeras 30 000 liter mjölk. Det är inte ”småpotatis” precis.

- Hur är det då med de svenska krigarnas nationalrätt – ärter?

- Jodå, fortsätter sergeant Haag, omkring 285 kilo kokas varje torsdag. Hur många portioner det blir, skall inte avslöjas, men att det blir åtskilligt, är inte svårt att räkna ut.

- Ärtor och fläsk är en rätt, som ingen krigare vill gå miste om. Det skall vara något alldeles speciellt, som gör, att man försummar detta av alla efterlängtnade tors-

dagsmål. Och då kan matkön vara aldrig så lång. Man står godvilligt och väntar – och den som väntar på något gott etc....

På tal om ärter så avlyssnades följande samtal mellan ett par kustisar på midsommardagen:

- Jag tycker inte om de här helgerna mitt i veckan.
- Varför inte det då?
- Man får inga ärter, då de e sönda på torsdan.

För att fortsätta med sergeanten Haag, så klagar inte denne. Då det gäller att anskaffa alla de stora kvantiteter, som fordras. Genom intendenturförvaltningen erhålls nästan allt, vad matinrättningen behöver och vad som inte kommer från denna ”matvrå”, erhålles genom olika uppköpare.

Vad sedan gäller matsedeln, säger sergeant Haag till slut, så ha vi en standardtabell upptagande fyra olika veckomatsedlar, att följa. Före kriget kunde varje förläggning göra upp sin matsedel, men nu är det som sagt att följa givna föreskrifter.

Ja, detta var lite prat om mat. Kronans kaka är väl ingen som klagar på nu för tiden. Ap-titen är god, det syns både i matsal och i kalla siffror.

Folke Haag

Peter Lillja. Oljemålning av Per Kraft d.y. Sjöhistoriska museet, Stockholm

I år är det 200 år sedan Sverige förlorade Finland till dåvarande Ryssland. Detta skedde efter kriget 1808-1809 och en av deltagarna var kaptenen Peter Lillja, som ligger begravd på Algutsrums kyrkogård på Öland. Besöket där fick Rolf Ahlin att skriva följande historia.

Konungens trotjänare

På kyrkogården vid Algutsrums kyrka på Öland, inte långt från brofästet, ligger kaptenen vid Kongl Flottan Peter Lillja begravd. Han dog 1835. Inne i kyrkan förvaras hans sjöofficerssabel och ett porträtt. Ett liknande fanns tidigare även i Norra Möckleby kyrka, som var hans födelseort. Troligen är det samma porträtt, som idag finns i Sjöhistoriska museet.

Peter Lillja bär på två tapperhetsmedaljer, en av silver som han erhöll 1790, när fästningen Rågersvik och staden Baltespport intogs och en i guld, som han fick 1808 vid den blodiga antringen av skärgårdsfregatten *Styrbjörn*.

Peter Lillja inlämnade 1832 en meritförteckning. Den omfattar 46 tjänsteår och förvaras i Krigsarkivet. För-

teckningen är avfattad i kronologisk ordning och upptar årtal med uppgifter om tjänstgöring och händelser.

Galjonsbild tillhörande linjeskeppet Fäderneslandet. Marinmuseum, Karlskrona

Batteridäckj på ett linjeskepp 1790. Peter Lillja deltog i ett flertal sjödrabbningar. Marinmuseum, Karlskrona

För samtiden låg dessa nära i tid och var säkerligen allmänna samtalsämnen. Dessutom var en stor del av det äldre fartygsbeståndet ännu intakt och tronade på många minnen.

Tillväxande yngling

Peter Lillja är en typisk representant för de långvägare, som uppnådde kompaniofficersskiktet. Han föddes den 27 september 1766 i en båtsmansfamilj bosatt i Norra Möckleby socken på Öland.

Lillja var 15 år, då han den 1 mars 1782 blev antagen som tillväxande yngling vid överste Stares kompani. Sådana piltar till ett antal av fyra eller fem fick antas på kompanierna i vakanta löner vid Flottans värvade volontärregementen i Karlskrona. Dessa piltar räknades som underofficersaspiranter och genomgick en praktisk utbildning med teoretiska inslag, ej att förväxla med skeppsgosseinstitutionen. Det är troligt, att gossarna lärt sig läsa och skriva, innan de antogs. Detta krävdes nämligen för antagning till skeppsgosse från 1775.

Peter Lillja lämnar mycket knapphändiga uppgifter om sin skolning i flottan. Den får utläsas på annat sätt. Förmodligen genomgick han en militär grundutbildning, innan han två månader senare började i tackelkammaren på örlogsvarvet.

Efter fyra års utbildning ansågs han färdig och flyttades över till kofferdikarlarna. Dessa var värvade från handels- och fiskeflottan. Det är från denna tid han räknar sina tjänsteår. Från 1788 kommenderades Lillja till fregatten *Gripen*, som var en ombyggd tvådäcksfregatt (f.d. linjeskeppet *Södermanland*). Där var han förman i förmasten och bevistade sjöslaget vid Hogland 1788.

Artilleriunderofficer

Samma år transporterades Lillja till fregatten *Hector* (tagen från ryssarna) som extra arklimestare. Hans fortsatta karriär inom artilleriet krävde examen från artilleriskola. Denna genomgicks vid okänd tidpunkt, kanske som kofferdikarl.

Under en 20-årsperiod tjänstgjorde Lillja som arklimestare, konstapel och uppborrdskonstapel (högsta befattningen som artilleriunderofficer) på 12 olika fartyg. Han bevistade åtta sjöslag och erhöll tapperhetsmedalj i silver, instiftad av Gustav III just för underofficer. Lillja hade gjort flera konvojeringsresor över Nordsjön och i Medelhavet samt två resor till Sankt Barthélemy i Västindien.

År 1800 var Lillja uppborrdskonstapel på fregatten *Ulla Fersen*, som förlorade bataljen mot den engelska fregatten *Dryaden*. Detta resulterade i åtta månaders fångenskap på Irland och i England.

Vägen till officer

Den 22, 23 och 24 mars 1802 genomgick Peter Lillja officersexamen. Den teoretiska utbildningen hade han inhämtat i artilleri- och styrmansskolorna och möjligen också på privat väg, den praktiska under en 20-årsperiod från tackelkammaren till uppborrdskonstapel.

Strax därefter konstituerades han till flaggjunkare vid flottan. För att bli flaggjunkare krävdes fullständig officersexamen och graden tilldelades dem, som väntade på sin officersbefordran. Graden jämställdes med Kungl flaggunderofficer med samma uniform och gradbeteckning, men med särskild tjänsteställning. Han tillträdde därefter som uppborrdskonstapel på fregatten *Jarramas*.

Peter Lillja befordrades till underlöjtnant 1805. Graden hade ersatt fänriksgraden, som slopades 1803. Den 22 februari 1808 bröt kriget mot Ryssland ut. Flottan koncentrerades till Finska viken och Lillja placerades på linjeskeppet *Fäderneslandet*.

Linjeskeppet *Fäderneslandet*

På Marinmuseum finns galjonsbilden till skeppet *Fäderneslandet*. Den symboliserar Moder Svea och är huggen av amiralitetsbildhuggare Johan Törnström. Skeppet tillhör den serie om tio linjeskepp, som byggdes av skeppsbymästare Fredrik Henrik af Chapman på örlogsvarvet i Karlskrona. Alla tio är likadana och har samma dimensioner och ett displacement på 2000 ton.

Prototypen är linjeskeppet *Kronprins Gustav Adolf*. Hon står på Marinmuseum som modell i skala 1:16. *Fäderneslandet* sjösattes 1783 med en längd av 46,6 meter, bredd 13,6 meter och ett djupgående på 5,8 meter. Skeppet var bestyckat med 26 st 36-pundare (17,8 cm), 8 st 24-pundare (15,5 cm) och 8 st 6-pundare (9,8 cm), inalles 62 pjäser, som var normen.

Till stormastens knopp var det 50 meter. Segelytan beräknades till 2000 kvadratmeter, som i gynnsam vind gav en fart av åtta knop.

Bemannning

Bemanningen upptog 567 man. I krigstid överskreds den ofta med förstärkningspersonal. Fartygschefen var överstelöjtnant. Därtill kom två kaptener, två löjtnanter, två underlöjtnanter samt tre arméofficerare. Till officerskategorin räknades också proviantförvaltaren och de fyra civila fältskärerna.

Underofficerarnas gradbeteckningar var anpassade till olika yrkesgrenar. En överstyrman jämte fem lägre styrmän svarade för navigeringen, medan överskepparen, tre underskeppare och sex högbåtsmän svarade för det egentliga sjömansarbetet i riggen och på däck. Inom artilleriet fanns nio arklimestare och fyra konstaplar. Dessutom tillkom fyra arméunderofficerare, inventarier-timmerman, profoss och skrivare. Som regel fanns en skeppspräst ombord.

I manskapsstyrkan ingick 70 volontärer, som var värvade, främst för artilleriet, en del som förmän. Korpraler infördes först på 1820-talet. Dessutom fanns 20 värvade kofferdikarlar. Deras plats var i riggen, ofta som förmän och vid styrning. Från båtsmanshållet kom 250 båtsmän. Vidare fanns 30 skeppsgossar från skeppsgosseinstitutionen och sådana, som var förhyrda för viss tid.

Skärgårdsfregatten Hemmema) Styrbjörn. Arméns flotta hade en helblå flagga utan det gula korset. Samtida modell. Sjöhistoriska museet, Stockholm

Till detta kom 110 soldater, 16 kockar och olika hantverkare samt 20 drängar. Det krävdes, att omkring 25 % av sjöfolket var befaret för att klara arbetet till väders och reparationer i riggen under strid.

Bakgrund

Redan den 8 maj 1808 hade den blågula korsflaggan halats för sista gången på Sveaborg, Nordens Gibraltar, och fanan med den ryska örnen gått i topp. Detta förräderi var ett dråpslag mot försvaret av Finland. I kapitulationsvillkoren ingick också överlämnandet av den finska skärgårdsflottan, som låg inom befästningsområdet, inte mindre än 110 enheter och 700 båtsmän.

Gruppering

I augusti 1808 befann sig svenska flottan vid Hangö. Skeppet *Fäderneslandet* hade tillsammans med två andra linjeskepp och fyra briggar fått en framskjuten plats i Jungfrusund för att spärra farleden till Åbo. Huvuddelen låg vid Örön längre ut i havsbandet.

Ryska skärgårdsflottan, nyligen förstärkt med finska enheter från Sveaborg, låg öster därom på Lövfjärden. Varje natt hade ryska kanonslupar gåt in i Jungfrusund och irriterat de svenska fartygen.

Den 17 augusti fattade konteramiral Nauckhoff beslut om att göra en räd med skeppsbåtar in på Lövfjärden. De finska enheterna, bland vilka även skärgårdsfregatten *Styrbjörn* befann sig, skulle återtå.

Hemmema Styrbjörn

Arméns flotta eller skärgårdsflottan innehöll många fartygstyper. En av de större var skärgårdsfregatten *Styrbjörn*. Hon tillhörde typen Hemmema, vilket är den finska benämningen på landskapet Tavastland.

Styrbjörn byggdes i Stockholm 1790. En modell av henne finns på Sjöhistoriska museet. Hon hade en längd på 43,8 meter, bredd 9 meter och djupgående 3,3 meter. Fartyget hade fregattrigg, men var ursprungligen riggat med sprisegel.

Modell av linjeskeppet Kronprins Gustav Adolf i skala 1:16. Fartyget stod modell till linjeskeppet *Fäderneslandet*. Marinmuseum, Karlskrona

De 20 paren åror hanterades nerifrån det täckta batteridäcket och gav henne obetydlig fart. Typen ansågs svårmanövrerad. Fartyget hade en bestyckning av 24 st 36-pundiga (17,8 cm) kanoner och två 12-pundiga (12,3 cm) kanoner.

Bemanning

Normen för en svensk besättning var 211 man, utom ekonomi- och hantverkspersonal. Fartygschefen hade kaptens grad. Dessutom fanns en löjtnant och en underlöjtnant.

Underofficerarna fördelades på överstyrman, medelstyrman och en lots för navigeringen, medan det egentliga sjömansarbetet ombesörjdes av överskeppare och två underskeppare. Inom artilleriet fanns en styckjunkare och två sergeanter samt två furirer. En timmerman är upptagen.

Till manskapet hörde fem skeppsgossar ur Arméns flotta och 36 volontärer från det värvade volontärregementet. Vidare fanns 55 båtsmän och 101 soldater. Hur stor den ryska besättningen var och hur den fördelades är okänt.

Äntringsstyrkan

På kvällen den 17 augusti 1808 klargjordes äntringsstyrkan från den svenska eskadern. Denna hade order om att överrumpla den ryska flottilj, som nyligen anlant från Sveaborg och gått till ankars på Lövfjärden nordost om Hangö.

Varje större fartyg hade en storbåt (barkass), som kunde ta 50 man och en slup, som rymde 30 man. En styrka på 1000 man avdelades för uppdraget, inklusive 132 soldater ur Kronobergsregemente. Det var en ansevärd styrka, som krävde 14 barkasser och 10 slupar att transportera.

Befälsförhållanden

Befälet över styrkan uppläts åt flaggkaptenen, överstelöjtnant von Krusenstierna. Underlöjtnant Peter Lillja fick befälet i *Fäderneslandets* stora slup (barkass) med 16

roddare och 34 återgastar inklusive soldater. Den vanliga beväpningen var huggare och pistol, medan soldaterna hade musköt, bajonett och sidovapen.

Landstigningsföretag var ofta förekommande med svenska flottan, men denna form får nog räknas till de ovanliga, i varje fall i denna omfattning. Anfallsmålen var skärgårdsfregatterna *Styrbjörn* och *Hjalmar* samt tre mindre fartyg.

Anfallet

I skymningen samlades skeppsbåtarna till utgångsläget. Där fördelades flottiljen på två kolonner med utsedda mål. Företag av detta slag krävde vana vid mörkernavigering i skärgård och att båtarna höll ihop i respektive kolonn genom känning med framförvarande. Det var två timmars rodd till fjärden.

Om överrumplingen skulle lyckas, gällde det också att eliminera allt ljud och slammer från rodden. Därför lindades årorna med tyg nedanför årlommen. Denna åtgärd förto gnislande och dunkande från årtullarna.

En av kolonnerna kom emellertid ifrån sin ledarbåt och anslöt av misstag till den kolonn, som skulle anfalla *Styrbjörn*. Denna miss försenade anfallet mot de andra utsedda enheterna. Det kunde därför inte slås ut samfällt, som det var tänkt. Dessutom hann fullmåne gå upp, vilket belyste skådeplatsen.

Lilljas kolonn kom rätt och bordade *Styrbjörn*. När hon överrumplades, utbröt buller och skrik, så att övriga ryska fartyg varnades och öppnade eld. I förvirringen, som uppstod, lyckades svenskarna endast äntra ett mindre fartyg.

Motståndet på *Styrbjörns* däck nedkämpades, men handgemänget fortsatte sedan nere på batteridäcket. Det tog tid, innan motståndet var helt brutet och bogsering kunde påbörjas. I mörkret och dimbankarna, som började uppstå, gick *Styrbjörn* på grund. Under beskjutningen var man tvungen att överge bytet. Samtidigt började ryssarna återvända från Jungfrusund, dit de varit på väg, men alarmerats av kanondundret.

Överrumplingen hade misslyckats och flottiljen drog sig tillbaka med endast en återtagen skonertbrigg. *Styrbjörn* hade blivit illa skadad av den ryska beskjutningen och satt på grund. Här fick Lillja sin andra tapperhetsmedalj, denna gång i guld.

Resultatet

Den svenska förlusten uppgick till 28 döda och 117 sårade samt 37 saknade. En barkass blev sprängd. De ryska förlusterna uppges till 83 stupade och 98 sårade, medan två officerare och 21 man blev tillfångatagna. Ryssarna förlorade en skonertbrigg.

PS. Det hävdas, att slaget vid Svensksund den 9 juli 1790 var flottans senaste sjöslag. Ovanstående berättelse visar, att ännu en gång var svenska flottan i strid till sjöss, dock i mycket liten omfattning jämfört med de stora slagen under svensk-ryska kriget 1788-1790. Red

Gravvården över Konungens trotjänare Peter Lillja står på Algustrums välvårdade kyrkogård. Trots sina 170 år är skriften läsbar. Hans fru Sophia, född Dahlstedt, ligger i samma grav.

Dessutom sänktes tre kanonslupar och två kanonjollar med sina besättningar. Troligen blev de i mörkret av misstag mål för skärgårdsfregatten *Hjalmars* eld.

Epilog

Åren 1809-1810 var Lillja biträde till kommandanten på Kungsholmens kastell i Karlskrona, varefter han sjökommanderades. Han befordrades till löjtnant den 27 oktober 1812. Därefter kom han på nytt till sjöss, bl.a. med tjänstgöring som andre kapten på linjeskeppet *Äran*. Han deltog i kampanjen mot Norge 1814.

Peter Lillja gick iland för gott 1817. Då förestod han Ölands 2. kompani (båtsmän) och blev 1821 chef för 1.kompaniet, en befattning som han fortfarande innehade 1832, då 66 år. Han blev kapten samma år och dog tre år senare i Kalmar.

Peter Lillja var gift med Sophia Dahlstedt, som föddes i Karlskrona 1768. Hon dog i Kalmar 1838 och ligger begravd tillsammans med maken.

Rolf Ahlin

Foto: Rolf Ahlin

Flottans Män från Karlskrona intog Prag och Berlin

I slutet av trettioåriga kriget 1648 intog svenskarna Prag och erövrade som krigsbyte bland annat den berömda Djävulsbibeln, som idag finns på Kungliga biblioteket i Stockholm. Några nya erövringar av detta slag gjordes inte, när Flottans Män från Karlskrona intog staden i mitten av september. En och annan pilsner erövrades dock, men detta var säkert till glädje för stadens många pubägare.

Trettioåttio förhoppningsfulla resenärer anträdde en av Trossöbuss fordon med ägaren Magnus som förare tidigt den 12 september. Efter övernattnings i Berlin fortsatte resan till huvudmålet Prag och alla dess sevärdheter. Prag har anor sedan slutet av 800-talet och blomstrade verkligen under Karl IV:s regeringstid under 1300-talet. Under denna regeringsperiod byggdes många av de sevärdheter, som gjort staden så berömd, stadsdelen Nové Město (Gamla staden), Karlsbron, Karlsuniversitetet m.m. Under denna tid var Prag Europa tredje största stad i riket Böhmeen.

Därefter följde en lång period under Habsburgarna och Österrike och efter Första världskriget utropades den självständiga republiken Tjeckoslovakien, som redan 1938 annekterades av Tyskland. Tre år efter freden 1945 genomfördes det kommunistiska maktövertagandet, som innebar en 41-årig parentes i det tidigare demokratiska landet. Sammetsrevolutionen 1989 frigjorde landet från kommunismen och författaren och regimkritikern Vaclav Havel blev landets president. År 1993 delades Tjeckoslovakien i Tjeckien och Slovakien. Förfallet under de år kommunisterna styrde var enormt och det är roligt att se den restaurering som pågår av alla fantastiskt vackra byggnader i Prag.

Prag är utan tvekan en av Europas vackraste städer och kallades en gång i tiden de 100 spirornas stad. I dag närmast sig antalet 500.

Vi fick under vistelsen vara med om en stadsrundtur, en stadsvandring, utflykt till ett glasbruk, där bohemiaglas tillverkas, besök på borgen Karlstejn och inte minst en kväll med god mat och dryck, folkmusik och dans. Till detta kommer egna promenader och inte minst besök på pubar och restauranger, som det dräller av i den centrala staden.

Under vistelsen hade vi hjälp av den svensktalande guiden Jana, som på ett utomordentligt sätt beskrev sevärdheter och stadens historia.

Lite speciell är sifferkombinationen 1 3 5 7 9 7 5 3 1. Den ska läsas:

1357 den 9 juli kl 0531. Just då skymde solen planeten Saturnus och då togs det första spadtaget på Karlsbron. Läget på himlavalvet signalerade lycka.

På hemvägen gjordes uppehåll i Berlin med bl.a. en rundtur med en svensktalande guide. Även Berlin har en brokig historia och kanske vi idag mest tänker på Berlinmuren, som delade staden i två delar åren 1961 – 1989.

Resan hade arrangerats av Trossöbuss speciellt för Flottans Män och föreningens vice ordförande Per Nordgren hade också många fingrar med i arrangemanget.

Ett lyckad vecka tycker vi, som var med!

Olle Melin

Foto: Olle Melin

Gruppen samlad framför bussen

Minnestavlan över kommunismens offer, Jan Palach och Jan Zajil

Kristina Alritzson tillsammans med en "amerikansk" post vid Checkpoint Charlie

Rester av Berlinmuren

Minnet av Berlinmuren återfinns i Berlins gator

Arne Askeroth blev uppjuden till dans under Folklorekvällen

Karlstejns borg

Gruppen på väg över Karlsbron med den duktiga guiden Jana i täten

Astronomiska uret i Gamla staden i Prag

RÖRLIGA BLADET

Nr 3 - 2009

MUSEIFÖRENINGEN FÖR
RÖRLIGT KUSTARTILLERI

Vår adress

KA 2 Museiföreningen för Rörligt Kustartilleri
Marinbasen
Box 527
371 23 KARLSKRONA

Adressändringar

Vid adressändring glöm inte att vi behöver den för att nå Dig med Rörliga Bladet m m

Redaktör

Sigvard Bengtsson

Att vara medlem

Vill Du bli medlem eller veta om vår förening, ring Sigvard Bengtsson tel 0455/33 60 20 eller Hans Willebrand tel 0480/ 33056

Medlemsavgifter

Vi har mycket humana medlemsavgifter:

- Årsavgift 20:-
- Ständig medlem 200:-

Vi uppskattar om Du hjälper föreningen med Ditt medlemskap, men behöver all ekonomisk hjälp och tackar i förhand för eventuell gåva

För att vi skall veta vem som betalt in pengar vill vi att Du meddelar namn och adress

Hans Willebrand tfn 0480 / 33056 eller
Sigvard Bengtsson tfn 0455 / 33 60 20

Inbetalning av medlemsavgifter

Föreningen har öppnat ett bankkonto där medlemsavgifter samt eventuella gåvor kan sättas in.

Clearingnr = 6741 (Handelsbanken)

Kontonummer = 152 252 088

Adress: KA 2 Museiförening för Rörligt Kustartilleri

c/o Hans Willebrand

Gräsgårde 4327

338 96 Ljungbyholm

Omslagsbilden

Lyssnarapparat

Innehåll

Del 6 av: Öv Sobeus bok
Det rörliga kustartilleriet 1902 -1945

Gåvor

Vi uppskattar om Du hjälper föreningen med Ditt medlemskap, men behöver all ekonomisk hjälp och tackar i förhand för eventuell gåva

Meddelande

Kamratträffarna på Militärhemmet i Karlskrona fortsätter under 2009 med följande dagar, som är **första tisdagen** i varje månad. **kl 0930**

3 november och 1 december.

Väl mött till kamratlig samvaro

Museet

Museet är stängt för säsongen

Vi tackar alla besökande för det gångna året och hälsar välkommen till nästa år.

Se tider för öppnande under vår hemsida: ka2.se

Fri entré

OBS: Rörliga Bladet

På grund av att Kustposten läggs ner som tidning och kommer ut på Internet, (w.w.w.ka2kamratforening.se) kommer Rörliga Bladet också att komma ut under samma förutsättningar. De som inte är medlemmar i Kamratföreningen kan gå in på Internet se ovanstående adress och ladda ner Rörliga Bladet. De som inte kan göra detta, meddela mig så kommer Rörliga Bladet i pappersversion som vanligt

KA 2 Museiförening för Rörligt Kustartilleri har fått tillåtelse av författaren Urban Sobéus och av Militärhistoriska Förlaget att som följetong återge boken

DET RÖRLIGA SVENSKA KUSTARTILLERIET 1902-1945

i Rörliga Bladet

Del 6

10,5 cm rörliga kustartilleribatterier på Gotland

I den fördelning av förband som gjordes av försvarskommisionen fanns för Färösunds kustartillerikår bl a 10,5 cm kustartilleribatteriet 10,5 cm kustartilleribatteriet.

Av handlingarna är svårt att utläsa hur dessa förband skall skapas utom att ett förband skulle överföras från Karlskrona när de nya 15 cm kustartilleribatterierna sätts upp.

I en fördelning av förband från Sjöförsvarets kommandoxpedition 17 januari 1939 finns bl a de rörliga kustartilleriförbanden upptagna. Både under Vaxholms och Karlskrona fästningar finns ett detachement G [Gotland] upptagna.

Från Vaxholm skall sändas tre lätta rörliga [57 mm] kanonbatterier och två 60 cm strålkastare.

Från Karlskrona skall sändas 1. 10,5 cm kanonbatteriet.

Gotlands första 10,5 cm batteri är troligen det sistnämnda, som överförs från april 1939.

1. 10,5 cm kanonbatteriet KA 2 bestod av fyra pjäser M/27 och

hade levererats i juli 1928 och utnyttjats inom Karlskrona fästning. Vintern 1938-39 modifierades pjäserna med nya sköldar, bättre hjul och omborrade eldrör som passade ny ammunition m/34. Efter denna modernisering kallades pjäserna M/27-34. Batteriet anlände troligen till Fårösund 26 april 1939.

Gunnar Olsson hade tjänstgjort på denna typ av förband både i Karlskrona och på Gotland 1937 och är huvudkälla till

följande avsnitt. I februari 1939 beslutades att förbandet skulle överföras till Gotland och KA 3.

26 april anlände personal och materiel till Visby. På kajen fanns bl a ett antal stamfordon och fyra 10,5 cm pjäser. Batterichef var löjtnant Bo Lennqvist som gav Olsson i uppgift att köra en lastbil med pjäs på släp till Fårösund trots att den senare saknade utbildning för detta. Man kom till KA 3 på kvällen och det var egentligen en byggarbetsplats man anlände till.

Under den första månaden övades grupperingar och ställningskörningar främst vid Österklint på Bungenäs. Några skjutningar blev det inte då övningsammunitionen ej passade till de omborrade eldrören. Man bytte bemanning under sommaren och en ny åldersklass utbildades.

Med lånad materiel, tält, kokvagn och förläggingsmateriel från 118, utsträcktes övningarna till Nors fiskeläge, södra och västra Gotland samt Fårö. Rätt ammunition fanns nu i batteriet och ett antal skjutningar kunde genomföras på de olika platserna.

28 augusti 1939 blev det allvar. Alla permissioner drogs in och förbandet skulle utgångsgrupperas på Bungenäs. Bilar skulle rekvireras och tillföras batteriet, 600 spränggranater och annan ammunition skulle hämtas i förråden vid N Gattet. Batteriet grupperades med visst besvär längst nere vid stranden på grund av att Bungenäs på den tiden hade en timmerskog som ej medgav annan gruppering. Arbetet på denna plats kom mest att bestå av skogsavverkning och hjälp att bygga ett nytt fast batteri.

Efter ungefär tre veckor var det fasta batteriet klart i S Gattet. 10,5 cm batteriet omgrupperades då till Mojner vid Slite. Här grupperade man också för att svara för inloppsförsvaret medan ett fast batteri byggdes. Man var förlagd i Betelkapellet och försökte kom-

plettera den personliga utrustningen och förläggingsutrustningen bl a med cementsäckar.

Här fanns man grupperad till 18 december 1939 då marschorder till Vamlingbo på södra Gotland gavs. Förläggning ordnades i gårdarna kring Bottarvegården.

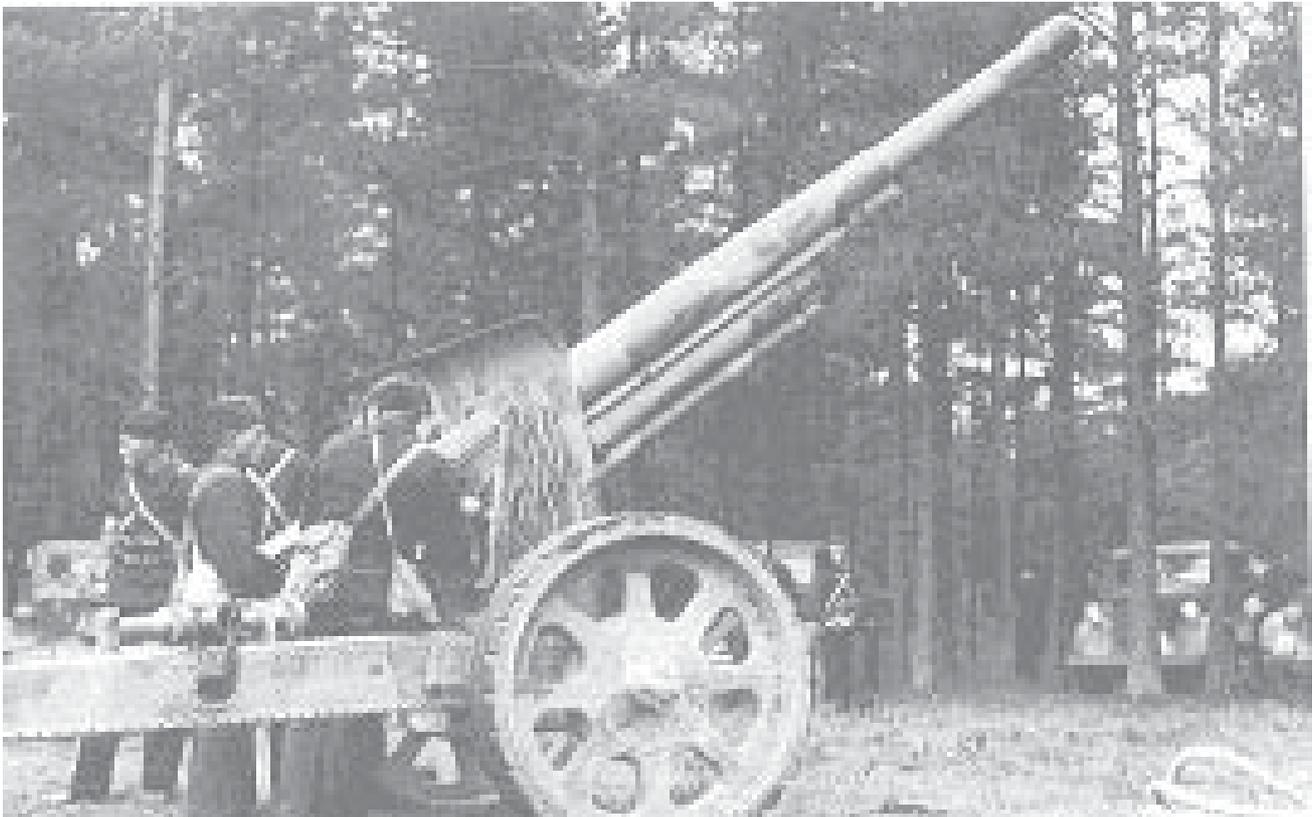
Vintern var mycket kall och snörik och mycken tid gick åt att ploga och snöröja mellan och i de olika ställningarna. Under februari började personalen hjälpa till med skogsavverkning. Detta pågick 9 april 1940 då ordonnanser kallade tillbaka all personal till Vamlingbo, ty tyskarna hade anfallit Danmark och Norge. Hög beredskap intogs omedelbart, pjäserna var utgångsgrupperade och maskerade, ammunitionen lastad och kulsprutor och poster utgångsgrupperade. Man fick inte längre bo i gårdarna utan tältförläggning ordnades i batteriet. I en och en halv månad var man tältförlagd i snö, snösmältning och tjällossning. Hela tiden hade man hög beredskap för att kunna skjuta sjömål och ibland såg man tyska flygplan som kränkte svenskt territorium. Sjömål och tyska flygplan uppträdde regelbundet utanför svenskt territorium.

Under denna period byggdes alla batteriets fordon om för gengasdrift genom motorunderofficeren Rossander och alla bilar utom ammunitionsbilarna fick gengasdrift.

Under sommaren 1940 gjorde man en uppmärksam omgruppering till Visby och Hällarna. Här genomfördes en skarpskjutning med bra resultat och som belöning fick alla en timmes permission i Visby innan man återvände till Vamlingbo.

På hösten deltog förbandet i en veckas samövning med arméförbanden på södra och mellersta Gotland, då bl a fingerade markmålskjutningar övades. Efter samövningen marscherade man åter till Fårösund via Vamlingbo. I Fårösund avrustades batteriet under en vecka och personalen som till huvuddelen varit inne i över ett år fick välförtjänt hemförlövning.

15 februari 1941 var det åter dags att bemanna batteriet igen i Vamlingbo. 220 man ryckte in, varav fler gotlänningar än tidigare. Batterichef denna gång var reservlöjtnanten Carl Magnus Frisk och han fick organisera beredskap och snöplogning även denna vår ty det hade varit en lång och sträng vinter.

10,5 cm pjäs klargörs efter gruppering. K.E Westerlunds arkiv.

22 juni 1941 blev det stort pådrag när tyskarna anföll Sovjetunionen. Permittenter letades upp i Visby och togs med tåg och bussar till Färösund. 60 man bussades till Vamlingbo för att avlösa personal ur KA 1 som via Visby skulle åter till Vaxholm snarast.

I Vamlingbo upplevde man bl a att tidigt en måndagsmorgon fick man larm om en fartygseskader utanför Faludden. Batteriet fick marschorder och grupperade snabbt vid Faluddens östra sida och upptäckte i kikare och avståndsmätare de sovjetiska örlogsfartygen Oktoberrevolutionen, Marat m fl. Dessa fartyg förflyttade sig norrut och batteriet omgrupperade successivt samma väg till förberedda beredskapsställningar.

Under denna period byggdes alla batteriets fordon om för gengasdrift genom motorunderofficern Rossander och alla bilar utom ammunitionsbilarna fick gengasdrift.

Under sommaren 1940 gjorde man en uppmärksam omgruppering till Visby och Hällarna. Här genomfördes en skarpskjutning med bra resultat och som belöning fick alla en timmes permission i Visby innan man återvände till Vamlingbo.

På hösten deltog förbandet i en veckas samövning med arméförbanden på södra och mellersta Gotland, då bl a fingerade markmåls-skjutningar övades. Efter samövningen marscherade man åter till Färösund via Vamlingbo. I Färösund avrustades batteriet under en vecka och personalen som till huvuddelen varit inne i Över ett år fick välförtjänt hemförlövning.

Klockan 1030 kom en konvoj norrifrån med svenska malmfartyg. De sovjetiska örlogsfartygen styrde då österut och försvann. Det hela upplevdes av bemanningen som mycket spännande.

I december 1941 fattar CM beslut om att 2. 10,5 cm kanonbatteriet KA 2 skall överföras till Gotland. Först skall förbandet till Bofors för reparations- och översynsarbete. När dessa är klara överförs förbandet till GK och benämns då 2. 10,5 cm kanonbatteriet KA 3.

Under hela våren hade man i Vamlingbo börjat bygga ett barackläger med två 48-mannabaracker, kök, matsal och förråd mm. Till detta grävdes brunnar och avlopp m m.

På hösten 1941 inspekterade IKA, generalen Åström. Man skulle gå i ställning vid Vännäs och skjuta mot bogserat mål. Order gavs och alla dragfordon använde denna gång bensin och var redan klara för skott när IKA och CKA 3 anlände i sina gengasdrivna fordon. Man tvingades genomföra ytterligare två omgrupperingar innan en hyggelig skjutning genomfördes.

1942 genomförde förbandet omfattande beredskapsinsatser. Batteriet var nu förlagt till Hultungs med löjtnant Kassmyr som chef. Under sommaren och hösten genomfördes många omgrupperingar och skjutningar, bl a i princip runt hela Gotland på både öst- och västsidan.

Samma sak skedde 1943 då förbandet var grupperat med förläggning i Bungenäs. I början av augusti 1943 skedde en beredskapshöjning och bägge 10,5 cm rörliga batterierna fick order att gruppera söder om Hällarna. Gotland hade nu fått sitt andra 10,5 cm batteri från Karlskrona.

Under 1943 är kapten res HCF Bergman chef för 1. 10,5 cm batt GK och löjtnant Kassmyr chef för 2. 10,5 cm batt GK. Dessa 10,5 cm batterier skall fr o m april 1944 överföras till armén, dvs A 7 i Visby. I stället tilldelas då GK ett 15 cm batteri m/37 från BK.

1944 genomfördes rörlig utbildning med 10,5 cm batterier på Gotland. Bl a hade man markmåls-skjutningar med bpl vid N Gatt och målområde vid Ryssnäs udde på Fårö.

Under året utbildades KA 3 personal på 15 cm kanon m/37 i Blekinge och ett batteri sattes upp på Gotland hösten 1944. De båda 10,5 cm batterierna lånades ut till A 7 från 24 juni 1944 och gick ur GK krigsorganisation 9 oktober 1944 då 6. 15 cm batteriet hade organiserats på Gotland.

1944 i april beslutar CM att 1. och 2. 10,5 cm kanonbatterierna KA 3 skall lånas ut till A 7 med omedelbar verkan. Vid beredskaps-höjningar skall batterierna omedelbart återgå till KA 3.

I oktober utfärdar Högkvarterets arméstab det definitiva beslutet för KA 3:s 10,5 cm kanonbatterier. Två 10,5 cm kanbatt m/34 orga-

niseras av (armén) A 7 på Gotland ca 1/1 1945. Batterierna benämns 17. och 18. batterierna och överlämnas till A 7 från KA 3. Detta kompenseras av att ett rörligt 15 cm kanbatt m137 kallas in till KA 3 15/1-12/2 1945 för att bl a vara skjutande förband vid KAS markmåls-skjutningar i Färösund,

Övriga rörliga förband vid krigsutbrottet 1939 och deras utnyttjande

CM hade i januari 1939 gjort en fördelning av övriga rörliga förband. Av denna framgår att vid KA 1 i Vaxholm skall sättas upp en bataljonsstab med 2. 15 cm haubitsbatteriet, en 8 cm kanondivision bestående av 1.-5. 8 cm kanonbatteriet samt 8. 8 cm kanonbatteriet och 2.-5. 57 mm kanonbatterierna.

För detachment A [Åland] skall avdelas följande förband från Vaxholm:

1. 15 cm haubitsbatteriet, 1.-2. 10,5 cm haubitsbatterierna, 6.-7. 8 cm kanonbatterierna samt tre 60 cm strålkastare.

Till Gotland skall Vaxholm vara beredd att sända tre 57 mm kanonbatterier med två 60 cm strålkastare.

I Karlskrona skall i division KH 3 ingå 2. 8 cm kanonbatteriet, i spärren VH 1. 8 cm kanonbatteriet och i spärren RB 5.-6. 57 mm kanonbatterierna. Dessutom skall finnas en rörlig bataljon bestående av stab, 1. 15 cm haubitsbatteriet, 3. och 4. 8 cm kanonbatterierna, 1.-3. 57 mm kanonbatterierna och en 60 cm strålkastare.

Till detachment A skall Karlskrona bidra med 2. 10,5 cm kanonbatteriet, 1. 10,5 cm haubitsbatteriet och 1. 25 mm luftvärnsautomatkanonbatteriet. Till Gotland skall Karlskrona kunna sända 1. 10,5 cm kanonbatteriet.

I den fördelning av förband som gjordes av försvarskommisionen fanns för Färösunds kustartillerikår bl a

10,5 cm kustartilleribatteriet

10,5 cm kustartilleribatteriet.

Av handlingarna är svårt att utläsa hur dessa förband skall skapas utom att ett förband skulle överföras från Karlskrona när de nya 15 cm kustartilleribatterierna sätts upp.

I en fördelning av förband från Sjöförsvarets kommandoexpedition 17 januari 1939 finns bl a de rörliga kustartilleriförbanden upptagna. Både under Vaxholms och Karlskrona fästningar finns ett detachment G [Gotland] upptagna.

Från Vaxholm skall sändas tre lätta rörliga [57 mm] kanonbatterier och två 60 cm strålkastare.

Från Karlskrona skall sändas 1. 10,5 cm kanonbatteriet.

Gotlands första 10,5 cm batteri är troligen det sistnämnda, som överförs från april 1939

1. 10,5 cm kanonbatteriet KA 2 bestod av fyra pjäser M/27 och hade levererats i juli 1928 och utnyttjats inom Karlskrona fästning. Vintern 1938-39 modifierades pjäserna med nya sköldar, bättre hjul och omborrade eldrör som passade ny ammunition m/34. Efter denna modernisering kallades pjäserna M/27-34. Batteriet anlände troligen till Färösund 26 april 1939.

Gunnar Olsson hade tjänstgjort på denna typ av förband både i Karlskrona och på Gotland 1937 och är huvudkälla till följande avsnitt.⁴² I februari 1939 beslutades att förbandet skulle överföras till Gotland och KA 3..

26 april anlände personal och materiel till Visby. På kajen fanns bl a ett antal stamfordon och fyra 10,5 cm pjäser. Batterichef var löjtnant Bo Lennqvist som gav Olsson i uppgift att köra en lastbil med pjäs på släp till Färösund trots att den senare saknade utbildning för detta. Man kom till KA 3 på kvällen och det var egentligen en byggarbetsplats man anlände till.

Under den första månaden övades grupperingar och ställningskörningar främst vid Österklint på Bungenäs. Några skjutningar blev det inte då övningsammunitionen ej passade till de omborrade eldrören. Man bytte bemanning under sommaren och en ny åldersklass utbildades.

Med lånad materiel, tält, kokvagn och förläggingsmateriel från 118, utsträcktes övningarna till Nors fiskeläge, södra och västra Gotland samt Fårö. Rätt ammunition fanns nu i batteriet och ett antal skjutningar kunde genomföras på de olika platserna.

28 augusti 1939 blev det allvar. Alla permissioner drogs in och förbandet skulle utgångsgrupperas på Bungenäs. Bilar skulle rekvireras och tillföras batteriet, 600 spränggranater och annan ammunition skulle hämtas i förråden vid N Gattet. Batteriet grupperades med visst besvär längst nere vid stranden på grund av att Bungenäs på den tiden hade en timmerskog som ej medgav annan gruppering. Arbetet på denna plats kom mest att bestå av skogsavverkning och hjälp att bygga ett nytt fast batteri.

Efter ungefär tre veckor var det fasta batteriet klart i S Gattet. 10,5 cm batteriet omgrupperades då till Mojner vid Slite. Här grupperade man också för att svara för inloppsförsvaret medan ett fast batteri byggdes. Man var förlagd i Betelkapellet och försökte komplettera den personliga utrustningen och förläggingsutrustningen bl a med cementsäckar.

Här fanns man grupperad till 18 december 1939 då marschorder till Vamlingbo på södra Gotland gavs. Förläggning ordnades i gårdarna kring Bottarvegården.

Vintern var mycket kall och snörik och mycken tid gick åt att plöja och snöröja mellan och i de olika ställningarna. Under februari började personalen hjälpa till med skogsavverkning. Detta pågick 9 april 1940 då ordonnanser kallade tillbaka all personal till Vamlingbo, ty tyskarna hade anfällt Danmark och Norge. Hög beredskap intogs omedelbart, pjäsarna var utgångsgrupperade och maskerade, ammunitionen lastad och kulsprutor och poster utgångsgrupperade. Man fick inte längre bo i gårdarna utan tältförläggning ordnades i batteriet. I en och en halv månad var man tältförlagd i snö, snösmältning och tjällossning. Hela tiden hade man hög beredskap för att kunna skjuta sjömål och ibland såg man tyska flygplan som kränkte svenskt territorium. Sjömål och tyska flygplan uppträdde regelbundet utanför svenskt territorium.

Under denna period byggdes alla batteriets fordon om för gengasdrift genom motorunderofficeren Rossander och alla bilar utom ammunitionsbilarna fick gengasdrift.

Under sommaren 1940 gjorde man en uppmärksam omgruppering till Visby och Hällarna. Här genomfördes en skarpskjutning med bra resultat och som belöning fick alla en timmes permission i Visby innan man återvände till Vamlingbo.

På hösten deltog förbandet i en veckas samövning med arméförbanden på södra och mellersta Gotland, då bl a fingerade markmåls-skjutningar övades. Efter samövningen marscherade man åter till Fårösund via Vamlingbo. I Fårösund avrustades batteriet under en vecka och personalen som till huvuddelen varit inne i över ett år fick välförtjänt hemförlovning.

15 februari 1941 var det åter dags att bemanna batteriet igen i Vamlingbo. 220 man ryckte in, varav fler gotlänningar än tidigare. Batterichef denna gång var reservlöjtnanten Carl Magnus Frisk och han fick organisera beredskap och snöplogning även denna vår ty det hade varit en lång och sträng vinter.

22 juni 1941 blev det stort pådrag när tyskarna anföll Sovjetunionen. Permittenter letades upp i Visby och togs med tåg och bussar till Fårösund. 60 man bussades till Vamlingbo för att avlösa personal ur KA 1 som via Visby skulle åter till Vaxholm snarast.

I Vamlingbo upplevde man bl a att tidigt en måndagsmorgon fick man larm om en fartygskader utanför Faludden. Batteriet fick marschorder och grupperade snabbt vid Faluddens östra sida och upptäckte i kikare och avståndsmätare de sovjetiska örlogsfartygen Oktoberrevolutionen, Marat m fl. Dessa fartyg förflyttade sig norrut och batteriet omgrupperade successivt samma väg till förberedda beredskapsställningar.

Under denna period byggdes alla batteriets fordon om för gengasdrift genom motorunderofficeren Rossander och alla bilar utom ammunitionsbilarna fick gengasdrift.

Under sommaren 1940 gjorde man en uppmärksam omgrup-

pering till Visby och Hällarna. Här genomfördes en skarpskjutning med bra resultat och som belöning fick alla en timmes permission i Visby innan man återvände till Vamlingbo.

På hösten deltog förbandet i en veckas samövning med arméförbanden på södra och mellersta Gotland, då bl a fingerade markmåls-skjutningar övades. Efter samövningen marscherade man åter till Fårösund via Vamlingbo. I Fårösund avrustades batteriet under en vecka och personalen som till huvuddelen varit inne i Över ett år fick välförtjänt hemförlovning.

Klockan 1030 kom en konvoj norrifrån med svenska malmfartyg. De sovjetiska örlogsfartygen styrde då österut och försvann. Det hela upplevdes av bemanningen som mycket spännande.

I december 1941 fattar CM beslut om att 2. 10,5 cm kanonbatteriet KA 2 skall överföras till Gotland. Först skall förbandet till Bofors för reparations- och översynsarbeten. När dessa är klara överförs förbandet till GK och benämns då 2. 10,5 cm kanonbatteriet KA 3.

Under hela våren hade man i Vamlingbo börjat bygga ett barackläger med två 48-mannabaracker, kök, matsal och förråd mm. Till detta grävdes brunnar och avlopp m m.

På hösten 1941 inspekterade IKA, generalen Åström. Man skulle gå i ställning vid Vännäs och skjuta mot bogserat mål. Order gavs och alla dragfordon använde denna gång bensin och var redan klara för skott när IKA och CKA 3 anlände i sina gengasdrivna fordon. Man tvingades genomföra ytterligare två omgrupperingar innan en hygglig skjutning genomfördes.

1942 genomförde förbandet omfattande beredskapsinsatser. Batteriet var nu förlagt till Hultungs med löjtnant Kassmyr som chef. Under sommaren och hösten genomfördes många omgrupperingar och skjutningar, bl a i princip runt hela Gotland på både öst- och västsidan.

Samma sak skedde 1943 då förbandet var grupperat med förläggning i Bungenäs. I början av augusti 1943 skedde en beredskaphöjning och bägge 10,5 cm rörliga batterierna fick order att gruppera söder om Hällarna. Gotland hade nu fått sitt andra 10,5 cm batteri från Karlskrona.

Under 1943 är kapten res HCF Bergman chef för 1. 10,5 cm batt GK och löjtnant Kassmyr chef för 2. 10,5 cm batt GK. Dessa 10,5 cm batterier skall fr o m april 1944 överföras till armén, dvs A 7 i Visby. I stället tilldelas då GK ett 15 cm batteri m/37 från BK.

1944 genomfördes rörlig utbildning med 10,5 cm batterier på Gotland. Bl a hade man markmåls-skjutningar med bpl vid N Gattet och målområde vid Ryssnäs udde på Fårö.

Under året utbildades KA 3 personal på 15 cm kanon m/37 i Blekinge och ett batteri sattes upp på Gotland hösten 1944. De båda 10,5 cm batterierna lånades ut till A 7 från 24 juni 1944 och gick ur GK krigsorganisation 9 oktober 1944 då 6. 15 cm batteriet hade organiserats på Gotland.

1944 i april beslutar CM att 1. och 2. 10,5 cm kanonbatterierna KA 3 skall lånas ut till A 7 med omedelbar verkan. Vid beredskaphöjningar skall batterierna omedelbart återgå till KA 3.

I oktober utfärdar Högkvarterets arméstab det definitiva beslutet för KA 3:s 10,5 cm kanonbatterier. Två 10,5 cm kanbatt m/34 organiseras av (armén) A 7 på Gotland ca 1/1 1945. Batterierna benämns 17. och 18. batterierna och överlämnas till A 7 från KA 3. Detta kompenseras av att ett rörligt 15 cm kanbatt m137 kallas in till KA 3 15/1-12/2 1945 för att bl a vara skjutande förband vid KAS markmåls-skjutningar i Fårösund,

Övriga rörliga förband vid krigsutbrottet 1939 och deras utnyttjande

CM hade i januari 1939 gjort en fördelning av övriga rörliga förband. Av denna framgår att vid KA 1 i Vaxholm skall sättas upp en bataljonsstab med 2. 15 cm haubitsbatteriet, en 8 cm kanondivision bestående av 1.-5.

8 cm kanonbatteriet samt 8. 8 cm kanonbatteriet och 2.-5. 57 mm kanonbatterierna.

För detachment A [Åland] skall avdelas följande förband från Vaxholm:

1. 15 cm haubitsbatteriet, 1.-2. 10.5 cm haubitsbatterierna, 6.-7. 8 cm kanonbatterierna samt tre 60 cm strålkastare.

Till Gotland skall Vaxholm vara beredd att sända tre 57 mm kanonbatterier med två 60 cm strålkastare.

I Karlskrona skall i division KH 3 ingå 2. 8 cm kanonbatteriet, i spärren VH 1. 8 cm kanonbatteriet och i spärren RB 5.-6. 57 mm kanonbatterierna. Dessutom skall finnas en rörlig bataljon bestående av stab, 1. 15 cm haubitsbatteriet. 3. och 4. 8 cm kanonbatterierna, 1.-3. 57 mm kanonbatterierna och en 60 cm strålkastare.

Till detachment A skall Karlskrona bidra med 2. 10,5 cm kanonbatteriet, 1. 10,5 cm haubitsbatteriet och 1. 25 mm luftvärnsautomatkanonbatteriet. Till Gotland skall Karlskrona kunna sända 1. 10,5 cm kanonbatteriet.

1. 10,5 cm kanonbatteriet KA 1 och Ölands Gräsgård

Redan i februari 1941 ger CM order att man skall rekognosera för 10,5 cm kanonbatteri på Öland. Uppgiften som skall lösas är inloppsförsvaret norra (södra) inloppet till Kalmarsund och att trygga egna fartygs in- och utlöpande genom norra (södra) Kalmarsund. I förbandet skall ingå en 150 cm strålkastare och 10,5 batteriet skall på sikt ersättas av ett 15 cm kanonbatteri.

5 maj skickas rekrapporten in till CM och omfattar två alternativ: I Degerhamn och

II Albrunna och gäller både 10,5 och 15 cm kanonbatterier.

Utgångsgruppering fastställs av ÖB 18/6 1941:

Krigsfall I, ett batteri syd Degerhamn och

krigsfall II, två batterier syd Degerhamn och resp NO L Torp (Lunden) SO Byxelkrok.

Samtidigt ger CM order om andra grupperingar. Den första är i Stockholms norra skärgård på Björkö där uppgifterna skall vara inloppsförsvaret i inloppet till Björkö—Arholma och tryggande av egna fartygs in- och utlöpande i samma led. Den andra är norr Bråviken med uppgift inloppsförsvaret till Bråviken och Oxelösund samt tryggande av egen sjötrafik vid in- och utlöpande till och från Bråviken. Här ersätts batteriet framdeles av ett 15 cm kanonbatteri. Mellan 18-21 juni 1941 lägger tyskarna ut Wartburgspärren i Östersjön. Spärren omfattar 1 150 minor och 1 800 sprängbojar och omfattar tre delar. Wartburg I utanför Klaipeda, Wartburg II mellan Libau och Öland och Wartburg III ost Gotland. Avsikten var att hindra sovjetiska örlogsfartyg att utnyttja Östersjön och att trygga de tyska transporterna till Finland.

Samtidigt befinner sig befälhavande amiralen för ostkustens marindistrikt Claes Lindsström på svenska regeringens uppdrag i Tyskland för att med storamiralen Raeder och marinestabschefen Fricke förhandla om svenska eftergifter. Bland dessa eftergifter nåddes bl a överenskommelse om att tyska fartyg till och från Finland med kompletta förband och militär utrustning skulle få gå genom Falsterbokanalerna, på svenskt territorialvatten och eskorteras av svenska flottan.

Motkravet från svensk sida som godkändes var att de tyska fartygen ej fick använda örlogsflagga. Svenska kustflottan kompletterade Wartburgspärren 28 juli 1941 genom att på tysk begäran lägga ut ett komplement från den tyska spärren till den svenska tremilsgränsen. Mineringen bestod av två minlinjer vid Gräsgård ost om Öland.

27 juni skickas signalmeddelande från ÖB/CM till Vaxholms fästning.

"10,5 cm kanbatt KA 1 med underställd 40 mm akanto och minst en 150 cm strlk skall med järnväg förflyttas till Kalmar för gruppering på östra delen av södra Öland [Gräsgård, författarens anm]. Uppgift neutralitetsskydd och stöd för bevakningsfartyg vid minering utanför Ölands södra udde, ost Östbygrund. Underställd BAS.

Transport 28/6 -41.52

Förbandet ilastar Tumba och utspisas i Katrineholm, Nässjö och Kalmar. Därefter sker transport över Kalmarsund. Det är mycket tveksamt om uppgiften var neutralitetsskydd, snarare avsteg från neutraliteten eller eftergift åt Tyskland. Efter ankomsten grupperar batteriet och deltar i skyddet av bevakningsbåten och mineringen.

9 juli är en vacker sommardag men med soldis, vilket ger dålig sikt. Bevakningsfartyg är minsveparen *Sandön* med Stig Axelsson som fartygschef.

Minsveparen ligger för ankar då man plötsligt upptäcker ett antal fartyg på väg mot mineringen. Det visar sig vara tre stora tyska fartyg och 8 mindre s k *Räumbooten*. *Sandön* misslyckas med att genskjuta de tyska fartygen trots sirensignaler och trots att varningsflaggor hissas. I stället får man kontakt med den västligaste R-båten, som varnas och lovar att vidarebefordra varningen. Inget händer och kl 1810 går de stora fartygen in i norra mineringen, där de går på var sin mina. De fortsätter drivande mot den södra minlinjen, där de går på var sin ny mina. Ammunitionsförråden exploderade, bränder utbröt och fartygen kantrade och sjönk. *Sandön* och de tyska R-båtarna började omedelbart rädda de överlevande som simmade omkring. R-båtarna förde över sina skadade till *Sandön*.

Den tyske förbandschefen ansåg att de blivit torpederade av sovjetiska ubåtar och de tyska officerarna blev mycket upprörda då de fick veta att de gått in i ett svenskt minfält. Axelsson berättade då att mineringen var utlagd på tysk begäran, hade kungjorts för 14 dagar sedan och man varnat med siren, flaggsignal och muntligt till en R-båt.

Det visade sig vara hjälpkryssarna *Hansestadt Danzig* (2 500 brt), *Tannenberg* (5 500 brt) och *Preussen* (2 500 brt) som varit i Finland med tyska förband och sjöminor till kriget mot Sovjetunionen. Dessa tre fartyg hade haft en besättningsstyrka om 650 man och av dessa saknades enbart 20. Alla välbehållna och lätt skadade fördes efter viss palaver till R-båtarna för vidare färd till Tyskland. *Sandön* förde alla vårt skadade till Kalmar lasarett. Axelsson tilldelades senare den tyska *Örnorden* av Hitler för sin hjälp. Hur 1. 10,5 cm kanonbatteriet upplevt denna incident har jag inte kunnat klarlägga.

52 IKA H 1131 1/7 1941, skrivelse som komplement till signalmeddelande

IKA gör 23 november besök vid 1. 10,5 cm kanbatt på Öland. Varför det ej är en inspektion är troligen beroende på att förbandet är underställt **BAS**. Av protokollet framgår vissa brister. Man saknade enhetlig och ändamålsenlig klädsel, bl a kappor. Eavd, pjäspl och strålkastarbemannning var förlagd i bivack, övriga i barack. Enligt IKA borde samtliga ha förläggning i barack. Ordningen vid förbandet är bra utom vad gäller latriner och diskrum och att laddramarna till 40 mm lvakan är rostiga. BAS är ansvarig för det mesta vid förbandet, dock har CKA 1 ansvaret för tilldelning av ammunition och ledning av skarpskjutningar både vad gäller kanoner och handvapen. Ammunition har anlänt först 13 oktober och inga skjutningar har skett.

Av CKA 1 svar framgår att officerstilldelningen vid förbandet varit besvärlig. Officerare under 1941 har varit kapten Mohr, löjtnant Gustrin och fänrik Kassmyr. Kapten Gråberg har under året löst av kapten Bergman som chef. Man har inte fått någon ersättare efter löjtnant Sahlin som gick till KA-inspektionen, medan löjtnant Sillerström ersattes av fänrik Öfverman. Beträffande ammunition så är övningsammunitionen ej förbrukad då man ej har skjutit de serier man skulle på grund av omgrupperingar m m

Förbandet står kvar vid Ölands Gräsgård till 2 december 1941 då högkvarteretsorder H 74 anländer: 1. 10,5 cm kanbatt KA 1 återgår sedan mineringen vid Östbygrund hemtagits. Vid ankomsten till KA 1 hempermitteras vpl personal. I batt ingående materiel vilken lånats från armén återställes genom MF försorg till armén.

Därmed var 1.10,5 cm kanbatt KA 1 korta men spännande historia all. Återlämnandet är kopplat till att 15 cm kanbatt m/37 börjar tillföras organisationen sent 1941. Vad som är intressant i signalen är att den svenska mineringen tas hem sent 1941. Detta är troligen en följd av allmänna opinionen i Sverige efter det att minsprängningarna vid Gräsgård avslöjats av svenska massmedia trots att svenska regeringen och försvarsledningen på alla sätt försökt mörk-

lägga händelsen. Jämför med batteri A nedan. Tyskarna tog troligen hem Wartburgmineringen under 1942 då man skapat sig herravälde i Östersjön.

Batteri A i Viken och svenska eftergifter till tyskarna i norra Öresund

17 maj 1940 framförde tyskarna krav till den svenska regeringen. Bland dessa var ett långtgående och tveksamt krav där den tyska och svenska marinen skulle lägga ut en gemensam nätspärri i norra Öresund för att förhindra främst engelska ubåtar att ta sig in i Östersjön. 21 maj biföll förvånande nog den svenska regeringen den tyska begäran.

I början av juni las den svenska delen av nätspärren ut från den tyska spärrens slut vid svenskt vatten till Vikens hamn där en lucka för passage skapades. 8 juni godkände regeringen CM: s förslag att all passage av främmande örlogsfartyg genom späriluckan var förbjuden. Som komplement till bevakningen på ytan installerades en bottenhydrofon. Dessa åtgärder stred mot folkrätten och svensk neutralitet och är en av flera eftergifter 1940-1941 till förmån för Tyskland, som nu fanns runt Sveriges gränser med sina stora militära resurser.

Spärren och förbudet kungjordes i ”*Underrättelser för sjöfarande*” 13 juni. Ungefär ett år senare beordrade ÖB att ett lätt rörligt batteri ur kustartilleriet skulle grupperas vid Viken för att skydda nätspärren och hindra främmande örlogsfartyg att utnyttja späriluckan.

CM beordrade batteri A för dessa uppgifter. Genom högkvarterorder 2 juli 1941 beordrades batteri A att omgruppera till Viken för att skydda den svenska delen av ubåtsnätet mellan Hornbäck och Viken samt att hindra främmande ubåtar att ta sig genom luckan vid Viken.

Batteri A tillhörde Ålandsdetachmentet men behövdes ej längre för denna uppgift när regeringen sagt nej till överförande av detachmentet till Åland. Batteriet hade bytt kanoner, tidigare hade man varit utrustad med 8 cm kanon M/81 men denna var nu förbjuden att utnyttja på grund av att den var för gammal och omodern. I stället hade man ombeväpnat till 57 mm kanon M/95 i hjullavett M/95. Dessa kanoner hade skapats genom att eldrören tagits från Siarö och Ångsholmsforten och lavetterna från Gotland.

Batteri A som hade fänrik Lennart Nathansson som chef utrustades på KA 1, där materielen plockades ihop för detachering till Viken. Förutom fyra kanoner ingick även en 60 cm strålkastare. Bemanningen utgjordes av förutom Nathansson av två underbefäl och ca 40 man. Det mesta togs från 5. kompaniets förråd på Värmdö och allt lastades på pråm vid Oscar-Fredriksborg och togs till Värta hamnen i Stockholm där omlastning till järnväg vidtog. De lastade godsvagnarna togs till Tomtebodan där det hela kompletterades med en gammal personvagn med träbänkar. Batteri A kopplades därefter ihop med sydgående godståg och vid midnatt anträdde resan mot Viken. Kl 0400 i Nässjö var det utspisning genom lottornas försorg och vid 16-tiden var man framme i Helsingborg där förbandet lastades av. Med dels egen lastbil och dels lastbilar från fostaben förflyttades batteriet till Viken.

I Viken påbörjades omedelbart gruppering på planen nedanför missionshuset. Här kunde man lösa uppgifterna att medverka i strandförsvaret och att flankera ubåtsnätet. Vid midnatt serverade koktrossen på Vikens idrottsplats dagens första måltid. På förmiddagen nästa dag rapporterade batterichefen till fobef att batteriet nu var utgångsgrupperat och klart att lösa sina uppgifter.

I Viken fanns också en bottenhydrofonstation, en kustsignalstation och en hjälpvedettbåt för bevakning av luckan i ubåtsnätet.

Personalen förlades inledningsvis i bivack, men fick snart flytta in i missionshuset som medgav en bra förläggning och som behölls under hela kriget. Nathansson bodde först i en badhytt i batteriområdet men flyttade sedan in i en villa i närheten. Kök och matsal

flyttades till Vikens väststuga, där köket placerades i brygghuset och matsalen i vävstugan och med befälsmässa och lektionsrum på övervåningen.

Pjäserna försågs med sandsäcksvärn, vilka maskerades som badhytter och kommandoplatser maskerades till kiosk i glada färger. För att inte väcka uppmärksamhet bland tyskarna på motsatta sidan utfördes arbetena i badbyxor. Förbindelsegångar grävdes mellan pjäserna och ammunitionsförrådet. När fobef första gången inspekterade batteriet var personalen inklusive batterichefen iklädda badbyxor. Trots detta blev det en bra inspektion. Batteriets lydnadsförhållanden ändrades när arméförbanden skiftade, ett tag var man underställda A 6 och vid ett annat tillfälle en arméfördelning. Uppgiften man skulle lösa var den ursprungliga.

Batteriet tillhörde ända till 1944 KA 1 vilket innebar att man fick sin personal, sina löner och sin ammunition m m från Vaxholm. Övriga förnödenheter fick man på plats genom fobef försorg. Redan hösten 1941 tar CKA 1 upp detta problem i sitt svar till IKA angående Gräsgård. Även batteri A har inte fått sin ammunition i tid och har inte skjutit det antal övningsserier som planerats under 1941. CKA 1 önskade som en följd av detta att batteri A skulle överföras till KA 2.

De rörliga pjäserna var inte de mest lämpade som fasta sjömålspjäser i Viken och många incidenter inträffade vid skjutningar. Batterichefen begärde då fasta 57 mm pjäser M/89 i pivålavetttag från KA 1. Pjäserna levererades av KA 1 efter en tid och göts fast i betongfundament. Detta innebar en avsevärd Detta arbete genomfördes omkring årsskiftet 1941/42 och leddes av fänrik Sterky som batterichef. Skarpskjutningar genomfördes ett antal gånger om året. Även nattskjutning med 60 cm strålkastare ingick men dessa gick i regel mindre bra.

Dagarna var inrutade och började i regel med 20 minuters gymnastik följt av bad. Därefter följde 30 min exercis 1. Pjäsexercis och materielkunskap förekom ofta på schemat och målsättningen var att varje man skulle klara varje befattning vid pjäsen och kunna skjuta självständigt. Idrott i olika former förekom ofta och allmänna intrycket är att utbildningen bedrevs med stor ambition och intensitet. Medelåldern vid batteriet var hög jämfört med andra förband vilket bidrog till god anda och kamratskap.

Även skördehjälp till närliggande gårdar förekom och det gav dels avkoppling och dels en liten extra inkomst.

Beredskapen höjdes ofta vid förbandet. Varför man höjde beredskapen angavs ej som regel. Orienteringar och rapporter förekom mycket sparsamt.

27 oktober 1943 när den svenska regeringen karskat upp sig och sagt upp transiterings avtalet med Tyskland utan att tyskarna vidtog några repressalier gav regeringen direktiv till CM i denna fråga. Direktiven innebar fri passage för såväl främmande övervattenssom undervattensfartyg genom späriluckan i den tysk-svenska ubåtspärren vid Viken. Detta var det alternativ som man borde ha tillämpat från början med hänsyn till folkrätt och svensk neutralitet.

Även batteri A medverkade i omhändertagandet av flyktingar även om huvuddelen av dessa kom längre söderut. Man upplevde också den tilltagande allierade flygverksamheten mot norra Tyskland. Flygplanen följde ofta sundet och besköts då av tyskarna varvid splitter slog ner utefter kusten. Även flygminfällning av engelsmännen förekom med åtföljande tysk minröjning.

Under 1944 förs en diskussion om vem batteri A skall tillhöra. Beslutet blir Göteborgs kustartilleriförsvaret (GbK) och i maj 1944 byts personalen och KA 4 är fortsättningsvis ansvarig. I beslutet anges att pjäserna kommer från batteri S 3 (Siarö), Å 4 (Ångsholmen), D 2 (Djurönäs). Därmed var SK/KA 1 treåriga ansvar för batteri A i Viken över.

Vid krigsslutet förrädsställdes batteriets utrustning först i batteri HB, men togs senare till GbK.

Samtidigt togs ubåtsnätet upp av ubåtsbärningsfartyget Belos och därmed var epoken batteri A och Viken över. I dag är batteriplatsen ett villaområde och få torde känna till denna epok.

Födelsedagar m.m.

Vi gratulerar

90 år

Olle Werngren	Vimmerby	3/10
Lars Linder	Karlskrona	12/10
Allan Nilsson	Karlskrona	21/11

85 år

Gustav Sellgren	Rödeby	2/10
Rune Hammerskog	Gustavsberg	6/10
Gurli Olausson	Karlskrona	14/10
Inga-Britt Hagman	Karlskrona	4/12
Bert Svanstein	Karlskrona	26/12

80 år

Ingrid Svensson	Karlskrona	19/10
Kerstin Carlsson	Torhamn	13/11
Stig Eliasson	Lyckeby	13/12

75 år

Börje Westerholm	Lyckeby	1/10
Rune Axelsson	Jämjö	2/12
Nils Ove Johannesson	Nättraby	6/12
Tor Rydberg	Lund	11/12

70 år

Per Olof Wennerbeck	Lund	3/11
George Ramström	Karlskrona	19/11
Olle Melin	Lyckeby	23/12

65 år

Bo Nilsson	Lyckeby	2/11
Bo Thörn	Mullsjö	28/11
Kent Svensson	Karlskrona	29/11

60 år

Nils-Gunnar Johnsson	Nättraby	24/10
Kjell Norling	Växjö	30/10
Bengt-Göran Fransson	Rödeby	25/12

55 år

Günter Villman	Lidingö	7/11
Anders Bengtsson	Tving	30/11
Boine Olofsson	Jämjö	18/12

Avlidna kamrater

Folke Nilvik	Karlskrona	6/7 2009
Nils-Göran Hanson	Karlskrona	2/9 2009

Nya medlemmar

Vi hälsar nedanstående välkomna som medlemmar i KA 2 Kamratförening.

Carl-Olof Carlsson	Linköping
Willy Hedlund	Ängelholm
Johan Löfgren	Karlskrona
Magnus Samzelius	Halmstad